

Ece Ayhan

Aynalı Denemeler

YENİ DENEMELER

ECE AYHAN ● Aynalı Denemeler

YKY

YKY
Yapı Kredi Yayınları

YKY'de
4. baskı

AYNALI DENEMELER

Ece Ayhan (Datça/Muğla, 1931-İzmir, 12 Temmuz 2002). Şiirimizin en önemli "modern ustalarından biri" olarak adlandırılır. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. İlk şiiri 1954'te *Türk Dili*'nde yayımlandı. Bu dönemde, sonradan ilk kitabı *Kınar Hanımın Denizleri*'ne (1959) aldığı, kendine özgü çağrışımlar ve göndermelerle örülü şiirleriyle hem Türk şiirinde hem de İkinci Yeni'nin içinde kendine farklı bir kanal açtı:

1965'te yayımladığı *Bakışsız Bir Kedi Kara* ve 1968'de yayımlanan *Ortodoksluklar*'la neredeyse bütünüyle "özel bir dil" halini alan bu şiir, Ayhan'ın, 1973'te yayımladığı ve daha geniş bir okur kitesince alımlanan *Devlet ve Tabiat*'ıyla birlikte bu kez de "sokağın diliyle" okurunu (ve izleyicilerini) oluşturdu. 1977'de yayımlanan ve kitapla aynı adı taşıyan ünlü şiirini ve ilk dört kitabını içeren *Yort Savul* ise Ece Ayhan şiirinin kendisinden sonraki kuşaklar üzerindeki gücünün belki de topluca belgelenişi idi. 1981'de *Zambaklı Padişah*, 1982'de de "tarihin düzünden okunduğu" *Çok Eski Adıyladır*'ı yayımlayan Ece Ayhan'ın şiiri üzerinde Enis Batur, *Tahta Troya*'da (1981) bir kitap boyutunda konaklamış; Ender Erenel *Ece Ayhan Sözlüğü*'nü, Kemal Yalgın - Orhan Alkaya ikilisi ise *Çok Eski Adıyladır Sözlüğü*'nü yayımlamışlardı. Ayhan'ın '82 sonrası şiirlerinin bir bölümünü, kimi yazı ve konuşmalarıyla birlikte içeren *Çanakaleli Melâhat...* 1991'de "düzşiirler" alt başlığıyla yayımlanmıştı.

*Ece Ayhan'ın
YKY'deki kitapları:*

- Başbozuk Günceler (1993)
Şiirin Bir Altın Çağı (1993)
Bütün Yort Savul'lar! (1994)
Aynalı Denemeler (1995)
Dipyazılar (1996)
Morötesi Requiem (1997)
Sivil Denemeler Kara (1998)
Hay Hak! Söyleşiler (2002)
Bir Şiirin Bakır Çağı (2002)
Hoşça Kal - İlhan Berk'e Mektuplar (2004)

ECE AYHAN

Aynalı Denemeler

Ya Da Yalyanak Bir Türkçeyledir

Yeni Denemeler

Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları - 0485
Edebiyat - 67

Aynalı Denemeler - Ya Da Yalyanak Bir Türkçeyedir/ Ece Ayhan

Kitap editörü: Burak Şuşut

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Mas Matbaacılık A.Ş.
Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3 Kağıthane-İstanbul
Telefon: (0 212) 294 10 00 e-posta: info@masmat.com.tr
Sertifika No: 12055

1. baskı: İstanbul, Nisan 1995
4. baskı: İstanbul, Mart 2012
ISBN 978-975-363-368-8

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2007
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

İÇİNDEKİLER

- "Baba" Sevim Burak ya da Çanakköy'den
Kuzguncuk'a Değın Bir Uzanma • 7
İki Kedinin Konuşması • 10
- "Güzel Şeyler Ancak Bir Kötülükten Çıkar" • 13
Dinar Bandosu Yine Tam Kadro! • 16
"Şiirimin İktidara Gelmesini İstemem" • 18
Üç Kez, Nilgün Marmara! • 22
Sıkı Sinema, Sıkı Şiir • 24
"Şiirimiz Karadır Abiler" • 31
- "Özgünlük Amuda Kalkmak Değildir" • 35
Şairin Görüşü • 42
Kim Kimin Sureti • 43
"Dışlanacağını Biliyordum" • 44
Ece Ayhan'ın Şair Defteri • 47
Şairlerin Ön ve Arka Bahçeleri • 54
Aydınlara Bir Bakış Sürüyor • 61
"Ayıptır Söylemesi: Rimbaud" • 63
Sahici İnsanların Ecesi • 68
Müzikte Geniş Soluklar • 73
Bir Önsöz Gibi • 75
Bir Soruşturmaya Yanıt • 77

- İkinci Yeni ve Eleştirmeciler • 80
Bir Okur Mektubu • 82
Acıların Dindirici Tanrısı (Bir Hikâye) • 84
Ece Ayhan "Çok Eski Adıyladır" Sözlüğü • 88

*“Baba” Sevim Burak
ya da Çanakköy’den Kuzguncuk’a
Değın Bir Uzanma*

Sevim Burak deyince; bugünlerde, çok çile çekmiş ve gelin de Kantocu Peruz’u, Denizkızı Eftalya’yı, Acıların Kadını’nı hatırlamayın bakalım, Roza Eskenazi’li –yüzü, özellikle de ağzı, dudakları Sevim Burak’a ne kadar ve nasıl benziyor!– ve ‘açık Yahudi’ delikanlı (ben *rebetiko* sözcüğünü kendimce böyle çeviriyorum) belleğime, yani ‘dikkafa’, ‘başıbozuk’, ‘çırılçıplak’, işte ne denirse densin, argolu sivil belleğime hemeninden borulu ve kalın iğneli bir gramofon geliyor!

Sahibinin Sesi!

Kol çevrilince, plağın taş üzerinde sarı bir cumhuriyetin Tayyare pulu dönecek!

Hikâyenin dışında gibidir ama 60 (altmış) yıldan beri hikâyeci de olan ünlü *sıkı ressam* Cihat Burak’a baka; Sevim Burak, Sait Faik’in, modern anlamda bir bakıma tek mirasçısıdır. Çünkü üçü de efendim, ‘kavun acısı’ Sait Faik de, kendi kullanışıyla ‘mıh gibi yalnız’ olan Cihat Burak da, bir İstanbul Şehir Hatları, daha doğrusu I. Mintika’da çalışan bir Kuzguncuk *vapör*’ü olan, Karaca ile Elfe’nin annesi Sevim Burak da, ışıkları sönmük İkinci Dünya Savaşı yıllarını, yoksulluğun karartmalarını, şaşı sıkıyönetimleri, ön ve arka kapısı mavi camlı solgun tramvayları ve özellikle Tünel’in yağlı kayış kokusunu çok iyi bilirlerdi.

Kimilerine baka ise, 1950’de Peyami Safa ile yola çıkan Sevim Burak, belirli bir açıdan Colette sayılamaz mı? Bence

öyle olduğunu varsaysak bile, kesenkes alyuvarları olan bir Colette'dir o.

Yani diyebiliriz ki; Sevim Burak, keskin keskin İstanbul, Beyoğlu, Tünel, Boğaziçi, Kuzguncuk ve İkinci Dünya Savaşı kokaan ilginç, sahici ve modern bir hikâyecidir.

(Yeri ve zamanı geldiği için, kısa pantollu dönemden nedenese saklanmış bir anı, tabii unutulmuş da olabilir:

Beyoğlu Ağa Camisi Sakızağacı'nda oturuyoruz. Sabahları bizim ihtiyarî durak'tan geçen Bahçekapı-Edirnekapı asılanamayan –*ancak yine de kırık küplü Kadın Çıkmazı'ndaki şoparlar arkadan asılırlardı!*– sarı tramvaylarıyla, Karagümrük'ten bir önceki Atikali'de inerek, Hırkaîşerif 19. ilkokuluna gidiyorum. Şiir adamları; 'postmodern' Süreyya Evren ile o zamanlar Balipaşa'da oturan ve sonraları Galatasaray Lisesi'ne giden 'Yakışıklı' Alpagut da aynı okulu bitirmişlerdir. Ben 1938 eylülünde Eceabat'ta –Maydos– takunyalarla ilkokula başladığımda, Turgut Uyar da çocukluğunda pek gülümsemeyen, az önce ağlamış gibi yüzüyle sanırım orada okuyordur. Sinemacı olmak ister bir Alpagut'tan, Paris'te Hal ve Gidiş Sıfır adlı –Jean Vigo'nun bu filmi Yeni Dalga'ya el vermiştir, bana da verdi tabii, özellikle orta ikiden ayrılan Çocuklar İçin Şiirler'de– bir kahve olduğunu Çanakkale köyünde öğrenecektim. Alpagut ne olur ne olmaz diye midir bilemem, çok güzel bir kızla günübirlik gelmişti.

Siyah saçlı, kusursuz denilebilecek ağız ve burun yapısında, duru beyaz tenli ve benden beş yıl önce Tekirdağ'da doğan ablam İffet Çağlar, herhalde o zamanlar 17-18 yaşlarında bir genç kız olacak, evden ikindi üzeri yola çıkmıştı. Tünel'le Karaköy'e inecek, oradan da yine yürüyerek Mahmutpaşa'ya çalıştığı Yazgan çorap fabrikasında gece vardiyasına gidecekti. Gece vardiyasında çalışmak belki yorucuydu ama gündeliği gündüzden biraz iyiceydi. E, ne yapacaksın!

Köydeyken adına *Güzel Ayşe* adıyla bir türkü çıkarılan anem Ayşe Deniz, Tepebaşı'ndaki Lala birahanesine ya da az ilerde Beşinci Daire'deki Novotni çalgılı gazinosuna Nezahat takma adıyla çıkmaya hazırlanıyordu, tam.

Ablam birdenbire ağlıya ağlıya geri döndü! Meğer kaçırdığı

vagon, kayış koptuğu için çatırtılarla, gürültülerle aşağıda kaza yapmış. Bir dolu insan ölmüş ve yaralanmıştı...)

Bizler, bir anlamda, Tünel'in kayış kokusunun çocukları değil miyiz efendim?

Bir gün, yanlışlık yapıp da Sevim Burak'ın Kuzguncuk'ta bir heykeli yapılırsa (çünkü efendim şairlerin, sosyal bürokratların gözetiminde yakıldığı Türkiye'de güzel bir şey böyle yanlışlıkla yapılabilir) bakın Gürdal Duyar ya da Yavuz Tanyeli yoğurabilir bunu, deniz kıyısına! Ve altına *Sahibinin Sesi* borulu bir gramofon konsun lütfen! Lütfen!

Lütfen!

İki Kedinin Konuşması

Kışları Paris'te, yazları İstanbul Arnavutköy'de Boğaziçi görünüm-
lü atölyesi ile Marmara Denizi'nin ortasındaki Büyükkada'da bahçeli
evinde geçiren ve ünlü anlatımla, sıkı ressam –ben buna pek kimse-
ye benzemezlik'i de ekliyorum– Ömer Uluç'la kendi deyişiyle 'bizden
para almadan' konuştuk.

ECE AYHAN: İşe kedilerden başlayalım ne dersin? Sözelimi,
ben bir sokak kedisi olarak kimi şiir otoritelerinin üzerine siğerken,
bir soru soracağım [sorgulama değil! Çünkü bizim bu dağlık coğraf-
ya Ortadoğu'da böyle bir şey yok. Tabii felsefede de. ("ben yalnız bir
etikçiyim o kadar" dedim de, tatara titiriler küplere bindiler, kıyamet-
ler koptu.) Düşüncede de.]

T.S. Eliot, hemen hiçbir şiirinde, tıpkı besteci Beethoven gibi, hiç
gülümsememiştir. (Evet, hiç gülmeyen şairler de vardır bilir misin? Ta-
bii aptal aptal gülümseyen Ankaralı şairler gibi değil!) Ama bak T.S.
Eliot, Kedilerin Adlandırılması şiirinde biraz gülümsemiş olabilir, bı-
yık altından falan.

Neyse, bu yaşadığımız (gerçekten yaşıyor muyuz bilmem?) arit-
metikli tarihte, bu uslu coğrafyada ya da. Peki sen bir kedi olsan ne ke-
disi olurdu Ömer? Dikkat et ben bir sokak kedisiyim ha!

ÖMER ULUÇ: Ben olsa olsa sarhoş bir kedi olabilirim.
Beni bu dünyada en çok meyhane ya da bar garsonları ta-
nır. İstanbul'da, New York'ta, Baltimor'da, Londra'da, Paris'te,
Berlin'de, Nijerya'da olsun... en az 700 meyhane hatırlarım. Be-

nim yaşadığım zaman, meyhanelerin en tantanalı zamanıydı Beyoğlu'nda. Kısacası, sizler şair fuhuşla iç içeyken, biz de resmi ve içkiyi iç içe yaşadık diyebilirim.

E.A.: *Kargalar yüz yıldan fazla yaşıyor. (Kargalar özötücü kuşlardanmış) Düşünür İdris Küçükömer bir gün Büyükkada'da bana "ben bir gün ölünce bu karga seslerinin altına gömüleceğim" demişti. 1987'de bu doğru çıktı. Gel de şimdi Beyaz Karga'larlı ve dünya güzeli Nilgün Marmara'yı da hatırlama?*

Ö.U.: Bir kez söyleyeyim kargalar çok zeki kuşlar. Sonra kargalar resme ve şiire en yakın duran hayvan. (Resim çizen bir hayvan var mı bilmiyorum?) Sonra kargalar söz sanatlarına da yakındır.

E.A.: *Erotizm? Evet senin resimlerindeki erotizm?*

Ö.U.: Zaten devinim, hareketin özünde erotik bir şey yok mudur? Evet, bendeki erotizmin altını çiziyorum.

E.A.: *Peki Bizans?*

Ö.U.: Bizans'a uçmak! Osmanlı'ya uçmak! 16. yüzyılın Osmanlı kültürüne doğru! Zaten çok karışık ve karmaşık bir yerde yaşıyoruz. Ortadoğu'da ağırlıklar (*mor*) Bizans ve (*sarı*) Osmanlıdır bence.

E.A.: *Peki tarih? Tabii sana yine tarih'i soruyorum, soracağım. Tarih benim kafamı her zaman kurcalar, kurcalamalı, kurcalayacaktır.*

Ö.U.: Biliyor musun ben *tarih*'ten de bir kopuş istiyorum. Şiddetle gerçekleşen bir kopuş. Patlama noktası bence tarih ve coğrafyanın dışında olmalı. Yani "*ben neyim?*" diye sormak istiyorum. Yılların içinden geliyorum.

E.A.: *Şilili şair Neruda'nın "noterlerle evlenen dalgın kızlar" dizesi benim ilgimi çeker. Bir atlayışla, bir sıçrayışla (mutation).*

Ö.U.: Dikkat et ha, Nahit Hanım'da bir noterin huzurunda gibiyiz! Ona göre? (*Söyleşiyi Altın Saçlı Nahit Hanımın - Fıratlı evinde yapıyoruz çünkü*)

E.A.: *Denizaltı? Bir gün Mustafa Irgat adlı çok ilginç ve 'paramparça bir şair'e "Denizaltı'nın ya da denizaltılar'ın su yüzüne nereden ve nasıl çıkacağını bilemeyiz" demiştim. Ölüm belki de bir denizaltıdır kapkara ve ıslak. Senin bir denizaltı resmini 1987'de Sultanahmet'te Mimar Sinan yapısı bir hamamda görmüştüm. Hem de kadınlar bölümünde!*

Ö.U.: Benim (kimi zaman insan kendi el yazısını bile okuyamıyor)... ölümün ortaya çıkışı öyle birdenbire oluyor. Ben aslında biliyor musun kendini gizleyen bir adamım. Sözgelimi uzaklara bakarken yanımda hep bir denizaltı görürüm, kapkara, ya da koyu renkli. (Açık renklisi yok zaten!)

"Güzel Şeyler Ancak Bir Kötülükten Çıkar"

Tam da, 39-38 insan yılı önce, *Ankara'daki devlet'in* dışında ve Anadolu'nun Avrupa yakasında, kakışmalı seslerle örülmüş *logaritmalı bir şiir* üzerinde kendimce duruyordum. – Evet, düşünce ve şiir iç içe geçmiştir. Birbirine kenetlenerek çırılçıplak ayakta sevişen ve çift kıçlı bir toplum olan iki insan gibi! Hangisi şiir, hangisi düşünce? Ayıramazsın!

Ve, burada Çanakköy'de, bütün gün, bizim gibi çukurdan gelmiş, sürünen ve sürülen insancıkların, cefa çeken ama yine de kamasına bir dize kazıtmuş, ve de ayrıca (O.M. Arıburnu gibi) phallusuna boa yılanı resmi dövdürmüş, yüksek topuklu, ceke-tinin yalnız sol kolunu giymiş, parlak sarı gömlekli, kırmızı kravatlı ve mor kabadayların, hiç gülmeyen kısık ve boğuk sesli 'phallokrat' dikkafalıların, alçak perdeden ve sırayla; hapisane-de konserve kutusundan ya da kurutulmuş kabak gövdesinden yapılmış bağlama (ve de kalın odundan buziki) eşliğiyle attıkları insan çığlıklarını dinliyordum. Yıllarca söylenmesi bile yasaklanmış; 18 yaşında asılan (sıkı delikanlı Erdal Eren gibi) Stelios Kardaras'ı ve bir dışlanmayı kendine yediremediği için intihar ettiği halde, fırsat bu fırsattır, kafası kesilerek (*Habeas Corpus* huku-kuku nerede?) Üç Kale alanında teşhir edilen, onurlu 'reis' Aris Velukiotis'i de. Mangas'larm, rebetes'lerin bu şarkıları 50 yıl boyunca aydınlarca dışlanmıştı. İlginçtir: Bu çığlıklarda 'baba' ya da 'baba kavramı' hiç yoktur. Acaba, insanoğlunun, bir gerçeklikte babasız olduğunu onlar da biliyorlar mı ki? Dünyalarında iktidar diye bir şey hiç olmamıştır çünkü?

İşte, bir bakıma, bunlar içinde ve içreyken sorularınız vardı bana. Deve güreşlerini videodan gösteren kahveye gitmeyi bıraktım. Horoz dövüşlerine daha vakit var. Şimdilik bir nalbantta sıra sıra kafes içindeki horozlanan horozlara bakmaya gidiyorum.

Yok yoksulluk içinde ve yalnızlıkta ölen ünlü Roza Eskinazi'yi (bizim Kantocu Peruz da öyle öldü, İhlamur'da Fulya Tarlasına bakan bir derme barakada, Deniz kızı Eftalya da, galiba hekim olarak son kez Fahri Celal Göktulga gitmiş! Yani hikâyeci F. Celalettin sizin anlayacağınız) ve yoksul Bohor'u. Bu iş bitince yine dinlerim diyorum,

Çanak kale Aşireti işlevini yitirmiştir ama çoktan beri eskidiğini algılayamıyor. Onu da şimdilik bir yana bırakıyorum. Üyeler, sözgelimi, 'Tahta At' Fransız Hasan bir uskumru olarak, Dardanel'in çocukları olabilirler sıkışınca; uğurlar olsun! Bense, rakı içince kafasını küt küt otomobiline vuran ve çocukluğunda müsamerelere çıkarılmayan Çanak kaleli Melahat'ın *bir* oğlu olmakla övünürüm. Çanak kaleli Melahat âdeta bir annem. Kendisi yakın akrabalarımından daha yakındır.

Ben, tarihte de, insan ilişkilerini, katmanları az buçuk kurcalayan bir vakanüvis sayılır mıyım bilemem, ya da bir kronikçi? Ya da bir kadastrocu ya da bir nüfus memuru? Yani kısacası, konumunu ve durumunu belli etmeyen bir *kütükçü!* Tabii etikçi olmak isterdik ama artık iş işten geçti galiba.

Bir kez, konu, buna göre pek de *netameli* değil. Bir kötülük su içtiği yere dek kovalanmalıdır!

Siz onu bunu bırakın da genç şairlere, kostak delikanlılara ve genç güzel insanlara bakın; nerelerden geçerek, nerelere varmışlar! Asıl bu önemli. Geçmişte yazdığım gibi, benim karamsarlığımın rengi, kara değil, *akkordur!*

"Para, (iktidar), ve yükselme tanrılarına tapınan o genç insanların ütopyasında bizlerin yeri, mezarlık değilse bile, hapishane ya da tımarhane olabilir ancak."

(Enis Batur)

"Türkiye, ayıptır sorması, ne zaman akıllanacağız."

(Küçük İskender)

Postmodern Biz Kız Sevdim.

(Süreyya Evren adlı bir şair-anlatıcı)

"Hamile kız insanlara Atatürk'ten hamile kaldığını anlatıyordu."

(Emine Sevgi Özdamar, Hayat Bir Kervansaray romanı)

"Tanrıyla konuşulmayacak kadar dipte."

(Cahit Koytak, Avluda Oturan Şizofrenler şiiri)

Tabii; Ahmet Altan, Feryal Çeviköz, Murat Belge, Ahmet Oktay, Cezmi Ersöz, Ogan Güner, Mete Tunçay, Özay Erkılıç, İsmail Beşikçi, Adnan Acar, Kürşat Bumin, Niyazi Zorlu, Vüs'at O. Bener, Burhan Oğuz, Mehmet Atak, Selim İleri, Reha Çamuroğlu, Metin Üstündağ... adlarını da verebilirdim.

Evet, Anadolu adlı ve denizlere çıkan köprü çökmüş olabilir, çöktü! Hem Sıvaslılık, hem Müslümanlık adma şairlerin yakılması kesenkes insanlık dışı bir olay. Alabildiğine ilkel ve hayvanca bir şey. Ne yazık ki Ortadoğuda tarih ancak ve az buçuk böyle yürütülüyor, yürür!

Hem gerçek anlamda, hem olanca anlamıyla Türkiye *duraklama dönemi*'ni bir yaşıyor, bir ölüyor! Türkiye'nin çökmesi ya da çözülmesi bence zorunlu. Güzel şeyler ancak bir kötülükten çıkar, çıkacaktır!

Ne der bir insan:

"Tarihten geliyoruz; İnsanlarız; Kendimizle buluşmaya gidiyoruz."

Bu, bu kadar işte kardeşim!

1993

Dinar Bandosu Yine Tam Kadro!

Memet Fuat/Maestro
Ece Ayhan/İngiliz Kornosu (ya da İngiliz tuzu)
Cemal Süreya/Trumpet
Yahya Kemal/Kuyruklu piyano (ya da Saksofon)
Nilgün Marmara/Tambur Majör (Tan Oral'ın bu
karikatüründe bando şefi...)
Füruzan/Kastanyet
Bülent Ecevit/Kontrbas
Lâle Müldür/Harp
Enis Batur/Trompet (Dizzy Gillespie 'bülbül'ü)
Cezmi Ersöz/Laterna
küçük İskender/Pikkolo (Küçük Flüt)
İsmet Özel/Ney
Sezai Karakoç/Kös
Haydar Ergülen/Viyolonsel
Gülseli İnal/İkinci Keman
Cihat Burak/Tuba
Komet/Zil
Orhan Alkaya/Yan Flüt
Sunay Akın/Mandolin
Nahit Hanım/Lir
Turgay Özen/Okarina
Mustafa Irgat/Tomtomlar
Serçe Abdi/Bateri

Kız İsmet/Saksofon
Memo/Kaval
Orhan Kâhyaoglu/Oyuncak Keman
Cenk Koyuncu/Bozuk (Ya da Buzuki)

"Şiirimin İktidara Gelmesini İstemem"

kitaplık'ın çıkması ve programının belli olması ile bana yol göründü: Çanakkale! Art arda yayımladığımız üç Ece Ayhan kitabıyla ilgili olarak söyleşi yapacaktım. Bir altın çağın adamının söyleyeceği çok şey vardı. Aşağıda konuşulanların tümünü değil, ancak Ece Ayhan'ın 'okey'lediği kısımları okuyacaksınız. Konuştuklarımız mı? Sanırım o bende bir anı olarak kalacak.

Cenk Koyuncu

CENK KOYUNCU: Çanakkaleli Melahat'tan söz etsek?

ECE AYHAN: Son Şiirler'deki 'Son' sözcüğü belki de bundan böyle şiir yazmayacağım anlamına gelmiyor. Kitabın adı gerçeklikte *Son Sivil Şiirler* idi, 'Sivil' sözcüğünü ben unuttum.

'Sivillik' kavram olarak da, yaşayış olarak da bizim topluluğa gelmedi, daha yeni yeni ve yavaştan yavaştan giriyor eh biraz aramıza.

Shakespeare'in saatlerce süren oyunlarını ayakta seyredenlere İngiltere'de *sivil* denirdi. Bizde, Türkçede yalnız *çırılçıplak* anlamına gelir. 1943 yılında Dolmabahçe'nin camisinin arkasında biz kopiller denize 'sivil' girendik. İlk sivillliğimiz belki de böyle başlamış olabilir.

Ne de olsa Çanakkaleli Melahat'ın çocukları olarak anılıyoruz, anılıyoruz. Biz 1943'te girdik Beyoğlu'na, şimdi Çanakkale köyünde oturuyorum ama hâlâ kafamız orada ya neyse.

Çanakkaleli Melahat, devletin dışında ya da uzağında bulunmayı seçmiş bir sivil kahramandı. Fakir anası, Anafartalı. Hâlâ duruyor çift kapılı evi Beyoğlu'nda: Hasnungalip sokağı 13 numara (Galatasaray Kulübü ve kitapçı Simurg'un sokağı), arka kapı ise Anadolu Sokağı 17/ 19.

Çanakkaleli Melahat her olasılığa karşı hep çift kapılı evler tutardı. 1940 ile 1970 yılları arası gerçekten de *fuhşun altın çağı*'ydı.

1970 yıllarına doğru 'Buluşma Evleri Yönetmeliği'ni İstanbul Emniyeti çıkardı. Necdet Uğur Emniyet Müdürüydü. Ama *başbozuk* olan Çanakkaleli Melahat tasını tarağını topladı ve polis mıntıkasının dışına kırlara, uzaklara çıktı. ('Sivillik'in bir başka anlamı da 'Başbozuk'tur. Sözelimi asker 1 kuruş, başbozuk 2 kuruş yazardı. Hırkai Şerif ilkokulunda okurken Karagömrük'teki çadır tiyatrolarında. İşte ben bu yüzden güncelerime *Başbozuk Günceler* adını taktım, büyük uçurtma kuyruğu gibi.)

Avcılar'da (kışlık yeri), Menekşe'de (yazlık yeri, püfür püfür) bile, ne olur ne olmaz, evleri yine çift kapılıydı.

Bence, aşağı yukarı bütün kadınlar biraz Çanakkaleli Melahat olabilir. Şimdi 1993'te Cumhuriyet meydanına Çanakkaleli Melahat'ın tunçtan ve dönen heykelini dikeceğiz. Geçenlerde Çanakkale'ye gelen ünlü ressam Cihat Burak da krokisini çizecek. Çanakkaleli Melahat'ın fotoğrafı bulunursa bir resmini de yapacak. Heykeli Gürdal Duyar'a yaptıracağız, geniş kalçalı ve koca memeli Anadolu tanrıçası Kibele gibi, yalnız heykeldeki Çanakkaleli Melahat şalvar giymiş ve sol omuzunda mermi yerine başka bir şey taşıyacak o ayrı!

Kısacası cumhuriyete bir de bu açıdan bakılmalı. Ben Çanakkaleli Melahat'ı, kendi köşesinden sivilliği en iyi anlayan kadın olduğu için seçtim. Bir de cumhuriyete Çanakkaleli Melahat'ın gözüyle bakılmalı yani. Tabii *Ankara'daki devletin*, iyice ve olabildiğince dışında ve uzağında.

Söylemek gereksiz belki, sivil bir toplumda orospu da, pezevenk de, serbest şairler de bulunacak bizim gibi. (Ben kendime kimi zaman etikçi, kimi zaman serbest şair diyorum ya).

C.K.: "Ren düşüncesi?"

E.A.: Ben 'Ren düşüncesi' demeyi yeğliyorum. Çünkü işin içinde 1789 da var, Hegel de, Hölderlin de, Marx'da... Kısacası, insan düşüncesinin bu dünyada vardığı en güzel ve en yetkin *durak*. Değişmeyi ve gelişmeyi ancak onlarla anlıyorsun. Yani yeni sözdizimlerine ve yeni dilbilgisine erişmeye doğru. 'Ren düşüncesi'nin Osmanlılığı "Bizans'ta bir Sülale değişmesi" olarak görmesinden gocunulmamalıdır. Ortadoğuda insan kendisiyle buluşmaya gitmiyor da, 1000 yıldan beri kendi kendini aldatıyor. Üstelik ufularak ve küçülerek aldatıyor. İnsanın kendi kendini yaralaması ne korkunç bir şey. Sözgelimi, şimdiye dek kitapları yakıyorlardı, şimdi 1993'te şairleri hem de alkışlayarak yakıyorlar!

Kimse (bütün eleştirmenler, yani Ahmet Kabaklı, Rauf Mutluay, Atilla Özkırımlı... vs. gibi) kaygılanmasın. Ben ne düşüncemin ne de şiirimin iktidara gelmesini istemiyorum, istemem. Hatta şair bile olmadığımı söylüyorum! Yanlış bir meslek seçtiğimi sonunda anladım. Ben olsa olsa biraz etikçi olabilirim o kadar!

Nedense şimdiye dek bizim şiir otoriteleri, kahyalar; bir dünya güzeli olan 'Ren düşüncesi'ni sevimsiz ve esrarengiz gösterdiler. Sanki dünya bir kışlaymış!

1955'te, İstanbul'da oturuyoruz ama Ankara'da üniversitede okuyoruz parasız yatılı gibi. Alaturka mı iyidir, yoksa alafranga mı, tartışılıyor. İşte "münazara" günleri! Ulunay, *Milliyet*'te yazıyordu: "*Uhreviyet âlemini örten aklî perdenin aralanıyormuş zehabını veren hissi, bilmem alafranga verebilir mi?*" Yani alaturka daha iyi demek istiyor. Ama yazdıkları cafcıflı. Salâh Birsal de öyle şimdi. Kesinlikle düşünce diye bir şey yok! Karagöz-Hacivat karşılıklı konuşması! İşte bunu zıtların çatışması sanıyorlar!

C.K.: *Bir de 'kambur' olayı var?*

E.A.: Bugünlerde gazeteler kurnazlıkla Kamu İktisadi Teşebbüsleri devlete kamburmuş diye yazıyorlar. Oysa ve ama kimse ayağa kalkıp da '*devletin biz insanlara kambur olduğu*'nu belirtmiyor.

C.K.: *Bir Askeri Şairin Ölümü!*

E.A.: 1984'ten beri şiirlerimi ve yazılarımı *Beyaz* dergisinde yayınlıyorum. (Sözlükler başka şey yazarlar ama ben hep şi-

irlerimi Ankara'da Muzaffer Erdost'un *Pazar Postası*'nda, sonra da İstanbul'da Memet Fuat'ın *Yeni Dergi*'sinde yayımladım. Aşağı yukarı bütün şiirlerimin % 90'ı buralarda çıkmıştır.) Kendisini şiir kahyası kılan Mehmet H. Doğan 10 yıldan beri çıkmakta olan *Beyaz*'ı almıyormuş, Turgay Özen'in, Mustafa Irgat'ın, Sami Baydar'ın şiirlerini yıllığına koymamış. Bu arada 'Bir Askeri Şairin Ölümü' şiirim de alınmıyor. Olabilir. Ama insan 1992'de bir şiir yayınlamış gibi gösterilmemelidir.

Yeri gelmişken açıklayayım: Ben bir zamanlar Dağlarca'yı *şiirin müstahkem mevki*si olarak bilirdim. Ama 1946'da Amerika'dan Missouri zırhlısı geldi ve Dağlarca'yı ikiye böldü. Ve Dağlarca *hükümet şairi* oldu. Ve aynı yıl yayımlanan 'Aybaşlarında Memnundu' şiirinin ilk dizesi şöyledir (Çakırın Destanı) "*Memnunuz cihandan ve hükümetten.*" Ben etikçiyim ve bunları elbette kentimizin kütüğüne sabit kalemlerle tükrükleyerek yazacağım. Bir önyüzbaşı böyle yazmışsa ben ne yapayım! Ben bir okurum. Bizim şiir otoriteleri böyledir işte!

1993

Üç Kez, Nilgün Marmara!

Sonunda söylenecek sözü başında söylemek istiyorum! Nilgün Marmara olayına ve şiirine yeniden bakılması adına bu yazıyı tersine çeviriyorum. Ama bu bir şairi tersinden okumak değildir.

Öldükten sonra bir şairin ya da bir şiirin nasıl ve nereye var-
dırılacağı bilinmez, bilinmiyor!

: Varoluşçuluk felsefesinin başma gelenler ya da getirilenler gibi. Hatırlarsınız bu felsefeyi önce çiçek çocuklar hemen ve sözde benimsemişti.

: Gordon Pym'in Serüvenleri'yle garip ve olağanüstü bir şair olan Edgar Allen Poe'nun yıllar sonra bir reklamda kullanılması gibi. (Düşünebiliyor musunuz? Karalarını çekmiş ve avurtları çökük bir Poe ve omuzunda da bir 'kuzgun'! Önünde de bir parfüm şişesi!)

: Güzelim Nilgün Marmara'ya da öyle oldu, olmuştur yani. Neyse ki onu içtenlikle ve hesapsız seven, Ersin Tezcan gibi, gerçek marjinaler de var!

Nilgün Marmara ilkin yeni şairler arasında, özellikle sahicilik açısından, seçik olarak belirmişti (Cezmi Ersöz, Küçük İskender, Sami Baydar, Seyhan Erözçelik, Lâle Müldür, Orhan Alkaya, Gülseli İnal, Kubi Ünsal... gibi).

Nilgün Marmara'nun şiirinin bir 'anahtar'ı yine yalnız kendi şiirinin içine gömülüdür demeyeceğim. Ta hayatının içine gömülüdür!

Nilgün Marmara'nın bu (bulunmuş) yeni kitabına son/ön/söz gibi bir yazı yazarken, onu nasıl ve ne kadar uzun/kısa sevmiş olduğumu bir kez daha düşündüm (22 Nisan 1982 Gümüşlük İskeleyi-13 Ekim 1987 Kızıltoprak arası.)

Ben, Nilgün Marmara'yı İskenderiyeli, stigma'lı çentikli bir arkadaş sayıyorum. Nasıl İsmet Özel 'cümhuriyetle yaralı' ise Nilgün Marmara da 'dünyayla yaralı' idi. (Durrell'in İskenderiye Dörtlüsü'ndeki Cleo'yu, Justine'i düşünün!)

Ve yeri geliyordu: Nilgün Marmara'yla birlikte, bacaklarımız kesilmeden önce, Harrar'a çıkıyorduk tersine bir yolu izleyerek! Limanlık bir kasaba olan Cibuti'den yukarılara, dağlara tahtirevanla bir yolculuk işte!

Harrar'da da, çevresi açık bir kulübede yaşıyoruz, Nilgün Marmara Anglo-Saxon şairleri arasında bir gidip bir gelerek o 'beduh'lu şiirlerini horozlu tüfekli (ve de yakışıklı) özel ulaklarla elden İstanbul'a gönderiyordu. Bense, -tarihte İstanbul'dan Uzun Mısır'a gönderilmiş ölüm fermanları gibi- denizler aşırp yıllar sonra dolaşıma girecek mektuplarımı pullarla gönderiyordum, gönderiyorum.

1993, Kırmızı Kahverengi Defter'e Önsöz

Sıkı Sinema, Sıkı Şiir

Şiirimizin modern ustalarından Ece Ayhan, son aylarda ardı ardına yayımlamaya başladı kitaplarını. Önce 'Son Şiirler' adıyla son şiirlerini, sonra da 'Şiirin Bir Altın Çağı' ve 'Sivil Şiirler' (Çırlıçplak Bir Türkçeyle) adıyla düz yazılarını, söyleşilerini ve kendisiyle yapılmış söyleşileri bir araya getirdi Ayhan. Şimdi de 1974 ekiminde Zürih'te hastaneye yatmasından başlayıp 1990 ağustosuna kadar getirdiği günlüklerini 'Başbozuk Günceler' adıyla yayımladı. Günlüklerinin bir bölümünü ilk kez 1981'de 'Defterler', 1984'te de yeni ekledikleriyle 'Yeni Defterler' adıyla yayımlamıştı Ece Ayhan. Yazılarında olduğu gibi günlüklerinde "Sıkı sinema ve sıkı şiir" diyen Ece Ayhan'la Gülin Tokat konuştu.

GÜLİN TOKAT: *Sinema ve şiir?*

ECE AYHAN: Sinema ve şiir arasındaki ilişki? Ben 'Sıkı Sinema' diyorum. Nasıl şiirin birimi sözcükse, sinemanın birimi de sekansdır. 'Sıkı Şiir' deyince akla şunlar geliyor: Pound, Eliot, Dylan Thomas, Cemal Süreya, İsmet Özel... Yani şair-sinemacı Tarkovsky! (Sözde aydınlar, kara sinekler gibi üşüşmüş Tarkovsky'ye, böyle olduğu için uzak duruyorum şimdi, oysa ilk kez 1967'de gösterilen Tarkovski'nin *İvan'ın Çocukluğu* filmini bizim altın saçlı Nahit Hanım bile hatırlıyor.) Acaba Jim Jarmush bir Jean Vigo olabilir mi? Jim Jarmush'un Türk sinemasında, bir karşılığı olmasını isterdim. Öyle filmler çekmek için pek büyük paralar da gerekmiyor.

G.T.: *İyi ama kim görecektir?*

E.A.: Bir filmde ünlü bir yıldız olmazsa ayak'a giremezsin elbet.

G.T.: *Ayağa da düşmezsin ama. Greta Garbo yalnızca Greta Garbo idi.*

E.A.: Giyinen bir gencin izlendiğini anlayınca giyinme numarası yapması gibi.

G.T.: *Bir filmin startı, Türkçe söylersek yıldızı (hani eleştirmenler yıldız takıyorlar ya) anlamdır; anlamın katlarına göre parlak.*

E.A.: Bellechio'nun 4. Henry filminde de Hamlet Ofelya'ya "manastıra kapan" der. Manastır sözcüğü kerhane anlamına da geliyordur çünkü. Sıkı Sinema'da da çift anlamlılık aranır, aranmalıdır.* Siyasete giriyoruz; Celal Bayar 1978'de "Bu kış komünizm gelecek" demişti. Hınzırca bir laf ama doğru. Politikadaki 'nesnel karşılık' işte budur. Sıkı Sinemacı bunu bilir. Sözgelimi De Sica, *Milano Mucizesi'*nde gecekondular sokaklarında balonlarıyla birlikte havalanan baloncunun havalanmasını önlemek için ağzına hemen ekmek tıkmıştır.

Cebine taş da koyabilirdi Zavattini'nin senaryosunda yok bu ayrıntı, ama De Sica, Sıkı Sinema'cıdır, olayın nesnel karşılığını bulmuştur. (Objective Corelation'ın karşılığı sözlükte 'nesnel bağlantı' mı, oysa işin içinde kesin bir karşılıklık da var, n'aber?) Kierkegaard da *Korku ve Titreme*'sinde inancın gücü konusunda konuşmak yerine İbrahim'in oğlunu kurban etme meselini ele alır.

G.T.: *Bizde ise 'söylev' ve 'fetva' hâlâ çok önemli değil mi? Belki de yarım yamalak bildiğimizden bildiklerimizin altını çizerez. Kuşkulamak diye bir şey yoktur nedense.*

E.A.: Evet, Sıkı Sinema bir şeyin altını çizmez. Yalnız gösterir. Tanpınar *Huzur* romanında Alaiyeli (Alanyalı) Ahmet'e, sevdiği kadını gömmek için dağlarda derin bir çukur kazdırır. Çukur öyle derindir ki, Ahmet buradan nasıl çıkacağını düşünmeye başlar. Tanpınar dayanamaz, çukurun neden böyle derin ka-

* Bellechio'nun 4. Henry filminde de Hamlet'tekine benzer bir 'delilik' olayı vardır. Her iki filmin kahramanı da deliliği gerçeğin sorgulanması ve açıklanmasının bir yolu olarak kullanır. Böylece sözgelimi Hamlet, Ofelya "manastıra kapan" der, diyebilir. Manastır sözcüğü kerhane anlamına da geliyor çünkü. Sıkı Sinema'da da çift anlamlılık aranır, aranmalıdır. 'Deli olmak' pahasına da olsa...

zıldığını açıklamak gereği duyar. İnsan eli ulaşmasın diyeymiş. Oysa bu gereksizdir. Sıkı Sinema, böyle bir şeyi Tanpınar gibi yapmaz, yapmamalıdır. Hemen anlaşılmalıdır, göze alacaksın. Çoğunluk her zaman başlangıçta yanılabilir, sonradan ayıyorlar sanki. Yan yan değil de doğru doğru yürüyen bir yengece bakarak, diğerleri "sarhoş galiba" diyebiliyorlar. Kuşkulananmak önemli elbet. Marx'ın en sevdiği Latince özdeyiş; "Her şeyden kuşkulan" anlamına gelen "Omnibus debutandum"dur. Yani her şeyi kurcala.

G.T.: *Sıkı Sinema için bir mesel bulabilir miyiz acaba?*

E.A.: Tabii. Sözcğelim Cemal Süreya'nın İkinci Yeni serüvenini anlatışı gibi. (Ölümünden kısa bir süre önce kendisiyle televizyon röportajında, İkinci Yeni'yi bir meselle tanımlamıştı.) Temelde zorla dinletilen muhacir türküleri. Borulu gramofonla. Şöyle: Adam, sevdiği kadını, ya da nesneyi, kızıp denize atar. Sözde ondan kurtulacaktır. Sonra hemen pişman olur, kendisi de atlar arkasından denize. Kadın ya da nesne, akıntıyla Çanakkale Boğazı'na gider. Adam yetişir, tam yakalayacaktır ki, Çanakkale Boğazı'nda canavarlar, mitolojik canavarlar çıkar karşısına. Sevgiliyi orada elden geçirir. Haydi. Akdeniz serüveni başlar. Cebelitarık Boğazı'na gelinir. Orada da yakalayamaz. Panama Kanalı'nda nöbetçiler görür. Bu sefer de sevdiği ya da kızdığı nesnenin ya da kadının Atlantik serüveni başlamıştır. Okyanus'ta, Hawaii Adaları'nda Gaugin'i yanına alır adam. Mavi ipek bir helikopter gelir...

G.T.: *(Bu meselin sonu konusunda Hasan Turhanlı -Fransız Hasan- ile anlaşamadık. Mavi ipek bir helikopter gelir mi gerçekten? Gelirse kurtardığı yalnızca adam mıdır, yoksa sevdiği kadın mıdır, yoksa bir başkası mı? Adam, bir daha denize atmamak için kadını, kalın bir urganla dut ağacına mı bağlar?)*

E.A.: ...O kadına ya da nesneye zorla dinletilen muhacir türküleri değil midir İkinci Yeni?

G.T.: *Wittgenstein "özgünlük alçakgönüllülüktür" diyor. Bizde alçakgönüllü sinemacılar var mı?*

E.A.: İlhan Berk evine bir kız geldiğinde eline hemen bir pipo alır. Şimdi pipoluları bir yana bırakalım. Genellikle özgünlüğü az etki altında kalmak sanıyorlar, oysa çok etki al-

tında kalacaksın ki, özgünlük ortaya çıksın. Wittgenstein'in bu yargısı çok hoşuma gitti. Şimdi Turgut Uyar aklıma geldi. Turgut Uyar bir gün bana "Artık şiir yazamıyorum" bile diyebilmişti. Çünkü hiçbir eski ve eskimiş şair kolay kolay bunu söylemez! Ama Sivil Şiir'e gelince iş değişir, Sivil Şair bunu açık açık söyleyebilir. Fellini de 1956'da "Ben ortaçağda yaşasaydım, kesenkes şair olurdu" der. Mustafa Irgat bir gün bana *Sevmek Zamanı* Metin Erksan'ın en iyi filmidir demişti, tam İkinci Yeni'nin karşılığıymış. Oysa *Sevmek Zamanı*, Metin Erksan'ın en iyi filmi falan değil. Hele İkinci Yeni ile hiçbir ilişkisi yoktur. Metin Erksan olsa olsa Milli Edebiyat döneminde sayılabilir. Bak Mehmet Emin Yurdakul'a karşılık gelebilir. Şiir toplumu gerçekten ufak bir toplumdur. Zaten Türkiye şiire kapalı bir topluluk değil midir? Buna karşılık sinema toplumu genişler, gittikçe genişler.

G.T.: *Eh genişleyen, şişmanlayan bir toplulukta sıkı, ince, uzun bir 'delikanlı sinema' zor olur tabii. Yine de birkaç isim verebilir misiniz?*

E.A.: Sıkı Sinema'nın dört-dörtlük şiir-sinema olmasını isterim ben. Yavuz Turgul, Nesli Çölgeçen, Orhan Oğuz, Fehmi Yaşar, Seçkin Yasar, Reha Erdem... Macit Koper de, Genco Erkal da, Ahmet Soner de, Füsün Demirel de, Gülsün Tuncer de, Mehmet Atak da benim için 'Sıkı Sinemacı'dırlar.

G.T.: *Ben bu isimleri yan yana aynı satır içinde düşünemiyorum.*

E.A.: Ben de ayırıyorum aslında. Ama, Cemal Süreya ile sıkı fıkı arkadaş olduğumuz halde birbirimizden pek etkilenmedik. 1989'da Sıcak Nal'da Cemal Süreya "İki aslan derinliğine iki atla sevişirdi" der. Bu dize dışında yazdıkları, kendime taşıma bakımından benim ilgimi çekmedi. Cemal Süreya kendi hayatındaki trajik şiirine neden geçirmediyse hep düşünmüşümdür. Edip Cansever de Sezai Karakoç ile bir gün sokakta karşılaşsa onu tanımazdı, tanıyamazdı da. Yine de adlarımız birlikte anıldı. Yukarıda adlarını andığım Genco Erkal, Mehmet Atak, Macit Koper, Fehmi Yaşar gibi sinemacıların şiire biraz yakın olduklarını düşünüyorum.

Düşünceye ve sürece bakmak gerekir. Bir kısmı elenebilir tabii. "Noterlerle evlenen dalgın kızlar"dan olabilirler.

G.T.: *Evlilik sağlığa zararlıdır diyen şair kimdi?*

E.A.: Ferlinghetti olabilir. Ben 'serbest şair'im. Evliliğe filan karşı değilim ama bir şey yapılabilmesi için, insanın önce 'serbest şair' olması gerekir. Yani bir 'kopuş' zorunludur.

G.T.: *Yıllar önce çocukluğumda bir film görmüştüm. Künyesine dair hiçbir şey hatırlamadığım bu filmde genç kız sevdiği erkeğin özgür olduğuna inanmıyordu. Çocuk ne yapsın, çırılçıplak soyunup kızın penceresinin önüne geldi, bağırdı ona. "Heyy bak, işte özgürüm." Kızın soğukkanlı cevabını hiç unutmadım. "Hayır, özgür değil sadece çıplaksın." Korkarım serbestliği de yanlış anlayanlar olacaktır. Serbest olmak, sıklıkla duygunun, bazı iklim etkilerinin, dolunayın ya da aşkın sonucunda 'içinden geldiği gibi' davranmak sanılabilir. Çırılçıplak olmak gerek, çıplaklık yetmez. Bir anlamda, hayır her anlamda bedenini yüzerek geçmelisin "belirli bir denizi".*

E.A.: Sivil olmayı da nedense askeri olmanın tersi sanıyorlar. Cemal Süreya "Bakışsımsızlıktan yanayız elbet, tabii bakışımın tersi değilse" demişti. Gerçeküstücülük "düşüncenin kendi kendini denetlemesidir" der Breton. İnsan sarhoşluğunda nasıl ek bir kontrol sağlarsa öyle. Her zaman ek bir kontrol, özel bir dikkat sağlamalı düşüncede de. Sahicilik ancak böyle sağlanabilir.

G.T.: *Gerçek'in kaç tane yüzü vardır. 'Çarpıcı' bir gerçeklik üzerine 'kurulan' bir film, kurulmuş olur mu, yoksa Turgay Özen'in dediği gibi "bir gün boşalır mı zembereğinden."*

E.A.: Sözelimi Osman Şahin, Bekir Yıldız... kar yağarken bir tabutun içinde taşman hasta bir adam üzerine kurabilir bir senaryoyu. Melodi ne kadar kolay. Oysa tek tek sesler kötü olabilir, birleşince uyum da doğabilir. "Kakışım" gibi (Dissonance). Schönberg, Alban Berg, Webern, Stravinski'deki... Kafka I. Dünya Savaşı içinde yaşadığı halde, güncesinde savaştan söz etmez. Savaşı önemsemediğinden değil, bazen çok büyük görünen olaylarda hiçbir şey yoktur. Şiirin kendi 'noktalama işaretleri' çok daha önemlidir. Anayasadan, fermanndan, charte'dan vs. Ama Romanya cephesinde iki ihtiyar karı-koca anlatır. Adam karısının gıdısını okşamaktadır. Bütün I. Dünya Savaşı budur Kafka'da.

G.T.: *Burada hemen Türk sinemasındaki zavallı tiplere sorunu geliyor aklıma. Belli ideolojik kalıplar var, klişeler öyle değil mi?*

E.A.: "Tıp istatistik bir birim değildir." *Dergâh* dergisinin bir sayısında kendisiyle yapılan konuşmada Şerif Mardin, "Türkiye'de şimdiye dek bir tek sosyoloji olmuştur, o da pozitivist sosyolojidir" diyor (Yani 'kutu psikolojisi'). İnsanın hallerini ismin halleri gibi birkaç tane sanıyorlar. Yanılmıyorsam masalın Korsika varyantına göre 40 Haramiler kardeş kıldıkları bir kızın ölüsünü, altın bir tabut içinde gittikleri her yere taşırlarmış. Herkesin olumsuz bildiği zehir zemberek haramilerin bile iyi bir yanı vardır. Nasıl saf iyilik yoksa saf kötülük de yoktur Gülin Tokat! Evet, evet, Türk sinemasında böyle kalıplar var. İstatistik verilere dikkatle bakılmalı, ama bir genelleme yapılmamalı. Sosyoloji özellikle de pozitivist sosyoloji arkadan gelsin. İğne ile kuyu kazar gibi bakmalı insana. Borges'e sorarlar, "Kadınlar üzerine ne düşünüyorsunuz?" diye. "Hangi kadınlar" der. Sanat ayrıntıdır. Özellikle 'Sivil Şiir' daha bir ayrıntılıdır. Eee biz biraz da 'ayrıntı' değil miyiz?

G.T.: *Gerçekten bitmiş bir senaryo, kimyasal anlamda doymuş bir senaryodur. Artık bir tek plan ekleseniz taşar, bir plan çıkarırsanız eksik kalır. Bu tanım dolayısıyla tekrar İkinci Yeni'ye, Türk sinemasına bakarsak, tasarrufun ve kurgunun yeri nedir? Sahici bir tempo, sahici bir hız nasıl kazanılır?*

E.A.: Ortadoğu'da tempo yavaştır. Ama çok hızlı araba kullanırlar, sanırsın ki çok aceleleri var. Hayır yoktur aslında, adam eve hızla gidip, pijamaları giyip oturacaktır. Biraz elini uzatınca da şefkate nasıl gereksindiklerini görürsün. Sonra hiç sevilmemiştir bunlar. Göstermelik bir hız içinde olmaları bundan. Bu uslu coğrafyada gerçekten trajedi yok. Acı var ama çile yok, tıpkı çılgın aşk olmayışı gibi. Trajedi zaten çılgın aşkın bir hali, türevi değil mi?

G.T.: *Türk sinemasında bir tek sevişme sahnesi hatırlamıyorum.*

E.A.: Genellikle ışık söndürülür. Hiçbir şey görünmez. Kedi dışarı çıkarılır, perdeler kapatılır, sessiz olmaya çalışırlar. Sinema yönetmenlerinin kendi hayatlarında hemen hiç çılgın aşk olmadığı anlaşılıyor. Olsa bile seyirciden, algı ortalamasından çekinerek 'edepli' sevişme sahneleri koyuyorlar. Oysa sevişmenin hızından haşinliğinden divan pekâlâ çökebilir, insanlar birbirlerini ısrabilirler vs. Keder gülümseyerek de belli edilecektir, ağlamak, saçını başını yolmak gerekmez.

G.T.: *Seyirci, okuyucu için ne diyeceksiniz?*

E.A.: Bu kadar kayılmak olmaz yahu. Sıkı Sinema, Sıkı Şiir kendini hemen ele vermeyecektir elbette. Biraz düşünölsün, biraz soru sorulsun. Kuşkulansınlar yani. Bak Gülin Tokat! Bu kez ben sana bir soru sorayım. Sinema ve iktidar?

G.T.: *Pascal Bonitzer diye bir Fransız sinema adamı var. Adını ilk kez İzzet Yasar'dan duymuştum. Kameranın durduğu yer ile bir 'iktidar' sorunu olarak ilgileniyor. 'Dış ses' ile de öyle. İçerisi ve dışarısı neresi? Bu bizi ya da onları gözetleyen kim? Bu konuşan kimin sesidir? Sıkı Sinemacı bunları daha düşünmek zorunda.*

Ağustos, 1993; Cumhuriyet

“Şiirimiz Karadır Abiler”

MUSTAFA IRGAT: *Sizin deyişinizle “sivil şair”lerimizden biriyle, geçen gün son şiir kitabınız Son Şiirler (gerçekten bu sizin son şiir kitabınız mı, gerçekte?) üzerine konuşurken şöyle dediğini hatırlıyorum: “Ece’nin bu kitabındaki (şiir) yazısı tartışılabilir, ama bu kitabın, bu şiirlerin arkasında bir şairin, bir kişilik’in, bir adamın durduğu ne tartışılabilir, ne de yadsınır... Şiir yazısı kadar, önemli olan o adamı görmektir.” Sivil şairimizin bu sözlerine bir itirazınız ya da ekleyeceğiniz sözler var mı? Varsa nelerdir? Lütfen.*

ECE AYHAN: Bu *Yarımada*’ya (‘Kherosnesos’) iki heykel dikmeye gelmiştik sözde: Çanakkaleli Melahat ve Lapsekili Priapos. (Lapseki coğrafyada baba memleketi Gelibolu’nun karşısındadır.)

Eski babamın, babalarımın mezarını, mezarlarımı da kazıyorum.

Tam da Memo’nun *Sisli Puslu bir 17* kitabı taze çıkmıştı. Mehmet Doğan’ın (bu Mehmet Doğan, şiiri atlayan ünlü şiir otoritesi Mehmet H. Doğan değildir) bu kitabı bana Fellini’nin *Amarcord* filmi hatırlatıyor. Zaten sözcük ‘Hatırlıyorum’ anlamındadır. Fellini de, kendisinin söylediği gibi, dipte bir şair değil midir? Rimini ile Çanakkale’yi bitiştiirmemin nedeni biraz da Fransız Hasan’ın, Kırılğan Yücel’in, Serçe Abdî’nin, Tak Tak Levent’in, Deli Neşet’in, Kız İsmet’in, Ağzının Tadını Bilen Ali’nin, Yılan Süleyman’ın, Kleopatra Behice’nin, Taro’nun... şiirli yaşamları değil midir?

Ben Halil Turhanlı'nın küçük taşlarını, zavallı 'çatalak'ları düşüyordum. İlginç soruların ulaştı bana. Böylece şimdilik *Çanakkale Aşireti*'ni bir yana bıraktım. Amuda kalkmayı dünyayı tersine çevirmek sanabilirler çünkü.

"Bir Parasız Yatılı"nın kendi üzerine doğrudan bir şeyler söylemesi zor. Ama şunu yazarım: Kitabın gerçek adı "*Son Sivil Şiirler*" idi. Sözcüğü ben atlamışım.

Cem'de yayımlanan düzşiir denemelerinin adı da gerçekte "*Çırılçıplak Bir Türkçeyle*" idi.

M.I.: Defter sayı on dokuzda, İlhan Berk'le yapılan bir söyleşide, Berk, Oktay Rifat'ın fi tarihinde söylediği "benim düşüncelerim yoktur" sözünü "gerçekten de şairin düşünceleri yoktur aslında" diyerek teyit ediyor.

"Şiir, şiirde kalmaz efendiler! / Kalmamıştır da! / Evet, bir şiirde dizgi yanlış olabilir! / Ama, baba düşüncede? Asla!" (*Son Şiirler* s. 13) diye yazan siz, bu 'şair-düşünce' bağlamında ne düşünüyorsunuz?

E.A.: Kim bilir belki de 'düşünce' denince başka şey anlıyorlar. (Oktay Rifat 1970'te padişahların içine girerek konuştuğu yeni şiirlerinde bir ortaokul tarih öğretmeninin durgun ve eski-miş bakışıydı. Nedense onun kuşağı tarihi kurcalamaktan kaçındı. Belki de düşünmek onların işi değildi.)

Her şeyi kurcalamak sivil şairlerle geldi galiba.

Bu uslu coğrafyada düşünce dünyası denen şey 'memurlar dalaşı' değil mi sanki?

Güzelim Ren Düşüncesi ne kadar da uzaktadır?

Ben kendi köşemde 'baba düşünce' derim. Sezai Karakoç, İsmet Özel 'sıkı düşünce' diyebilirler.

M.I.: Bilebildiğim kadarıyla, Türk edebiyatında elli yıldır bir düşünce (fikir) eksikliği krizinden dem vurulur: "Türk cemiyetinin en büyük ihtiyacı Türk fikir adamıdır. Bizde niçin yetişmemiştir?" (Necip Fazıl Kısakürek-1941)

Türk düşünce adamlığına ivedi zorunluluklar gereği, 'soyunan' kimi "Şair-insan kimlikleri"ni düşününce şimdi, ister istemez sizin adınızı da andım, kalınca.

'Bir dahaki gelişte dünyaya' tarihçi-etikçi olmak istediğinizi bile rek, soruyorum: Söz konusu 'Şair-düşünce adamlığı kimliği' sizi ürkütmedi mi, ürkütmüyor mu hiç?

Bir de, 'Tarih' deyince aklıma hep 'Devlet' gelir. Ya sizin?

E.A.: Toplumbilimciliği ve siyasetbilimciliği aşmış bir düşünür Şerif Mardin örnek verilseydi yerinde olurdu. Verilmeliydi. Yoksa biz meramımızı anlatmak için Türkçe kullanmıyor muyuz? Şerif Mardin bu durumda "Nietzsche'ye benzer birini bile çıkaramayacağımızı" söyler.

Şimdi *Ren Düşüncesi*'ni filan bir yana bırakalım. Ankara'daki Devlet ve İstanbul Aşireti düşünceye izin vermez. Vermiyor ves-selam!

Etikçi olmak isterdim elbet. Ama haddim değil. Ben yalnız olup bitenleri, insanı ve insanlı tarihi biraz ve kendimce ve bir ucundan kurcalıyorum o kadar.

Ey Mustafa Irgat! 'Tarih' deyince benim aklıma 'devlet' gelir demişsin. Sakız gazeteler Kamu İktisadi Teşebbüsleri devlete kambur diyorlar. Ama kimsenin aklına, devletin biz insanlara kambur olduğu gelmiyor! Bir gün *Devlet Adlı Bir Kambur* anlatısını yazacağım.

Ben, olsa olsa, deniz kıyısında ayırkotlarını yolmaya çalışan küçük bir keşiş adayı olabilirim.

M.I.: To ma masi to muni. Ahbarın gıdın gıdın gıllangur! (Son Şiirler, s. 17) Sanırım ilki Rumca, ikincisi Ermenice "sinkaf küfürleri", ama yine de bana "akılötesi bir dil" in parçaları gibi geliyorlar. Sahi, sizin neredeyse kırk yıllık şiir serüveninizde "akılötesi" (suprarasyonel) bir dile de bittiğiniz, o dili de kitaplarınızda zaman zaman için kıldığımız görülmüyor. Yoksa yanılıyor muyum?

E.A.: Benim kurmaya çalıştığım dile gerçekliği kurcalamak isteyen Gerçekötesi bir dil denebilir belki, tabii denebilirse.

M.I.: Yazmakta "bir olmaz'ın, ham hayalin arkasındayım, peşindeyim!" diyorum demesine ama, Son Şiirler'den gayri bir de tuğla-kitap çıkarttınız işte: Şiirin Bir Altın Çağı (Gözleri açmak için ustura olarak da kullanılabilir, o ayrı).

Şimdi bir liseli parmağını kaldırsa ve sorsa (hele şükür var böyle liseliler, tanıyorum): "Bu kitabınızı neresinden okumaya başlayalım? Baştan sona mı, sondan başa mı? Ya da sayfalara kuş (atmaca) bakışı yaparak mı?" Siz o liseliyi nasıl yanıtlardınız?

E.A.: Zaten beni yalnız liseliler ilgilendiriyor. Okunursa; revine ve tersinden okunabilir.

Şiirin Bir Altın Çağı'nın alt adı "Ya da Fuşun Bir Altın Çağı" olacaktır. Çünkü biz fuhuşla iç içe iki kaşık gibi yaşadık.

M.I.: Şiirin Bir Altın Çağı'ndaki bir'den çok yazınızı, söyleşinizi (özellikle Acaba Fatih Kokmadı mı? s. 37. Bir Kent Kütüğü Denemesi: Beyoğlu 1-2-3-4-5 s. 107-117) bir şiir, daha doğrusu bir "düzşir" tadı alırcasına yeniden okudum. Hal böyleyken, sizden hâlâ "orman kitabı"nız Devlet ve Tabiat (1973)'dakine benzer (koşut) sayfalar bekleyen şiirsever(!)ler mevcut. Bu vahim durumu ('vahim' çünkü bir okuyucu olarak kanım şu: Bir okur topluluğu için, fazlasıyla fazla-iyi şiirler yazdınız siz) neye yoruyorsunuz?

E.A.: Bir adamı tanımak için ara konaklar önemli değil. Onun nerede oturduğunu anlamak için biraz düzşirilere bakılırsa iyi olur!

1993, Cumhuriyet

“Özgünlük Amuda Kalkmak Değildir”

Felsefe, tarih, sosyoloji, etik: Ece Ayhan

Ece Ayhan yıllardır değişmeyen tavrıyla yalnızca şiir dünyamızın değil, sivil hayatın da farklı siması olmayı sürdürüyor. Edremit, Ayvalık, Gelibolu, İpsala, Eceabat, Çanakkale, Datça, Küre, İstanbul, Bodrum... Yüzün üzerinde ev değiştirdi. 'Arkadaşlar'da kaldıkları hariç. Şimdi yine Çanakkale'de. Ece Ayhan'ın kitapları, Şiirin Bir Altın Çağı, Başbozuk Günceler, Son Sivil Şiirler, Çanakkaleli Melahat, Yort Savul ve Çırlıçiplak Bir Türkçeyle, çok yakında çıkıyor. Nokta'dan Feryal Çeviköz, Ece Ayhan'la Çanakkale'de her konuda serbest bir konuşma yaptı.

NOKTA: *İnsan, zor olanı başardığı, olması gerektiği gibi olduğu, sözünü kendinden bile esirgemediği, nabza göre şerbet vermediği, sözün kısası 'tam sivil' olmayı başardığı zaman, yadırganıyor galiba. Oysa sahte samimiyet, özünde bir tür hakaret değil mi?*

ECE AYHAN: *Çanakkaleli Melahat'tan bakarsak, sivil tarihi daha iyi anlatabiliriz. Türkiye'de sivil tarihi anlatmaya daha çok siyasal partilerle, derneklerle başlanıyor. Halbuki Melahat devletin karşısında değil ama tamamen devletin dışında olan bir kadın. Sivillik, sivil toplum bu demektir aslında. Devletin karşısında değil, dışında olmak. Ben de bu açıdan bakıyorum sivillliği anlatmak için. Özelden genele gidiyorum. Şimdi genel tarihi yazıyorum. Toplumsala merakım var. Yalnızca şiiri kurcalamam. Siyasalı, toplumsalı, tarihseli, hepsini birden incelerim. Öyle*

yapmak zorundayım. Çanakkaleli Melahat'ı anlatırken Cumhuriyeti de anlatmış oluyorum. Önce 'Fuşun Özel Tarihi' olarak başladım. Sonra 'Fuşun Genel Tarihi' oldu, Sonra 'Fuhuş'u da çıkartıyorum, 'Genel Tarih' oluyor. Bu coğrafyada, sivillğin nasıl geliştiğini çok iyi anlatıyor bu.

N.: *Edebiyatımızda, özellikle eleştirmenler, kişisel beğenilerini mi temel alıyorlar sizce?*

E.A.: Beğeni herkese göre değişiyor. Vedat Günyol'a göre en büyük şair Celal Sılay. Mehmet Fuat'a göre Nâzım Hikmet'ten sonra Kemal Özer, hatta Doğan Türker de var, Ülke Tamer de var. Enis Batur'a göre, "çok büyük şair Güven Turan", aslında ilginç bir adamdır ama Enis Batur'a göre "çok büyük", hatta İsmet Özel'den de önemli. Enis'e göreERCÜMEND Behzat Lav da çok önemli. Attilâ İlhan'la Asım Bezirci'ye göre Ömer Faruk Toprak "çok uç şair" hatta, "Cumhuriyetin en büyük şairi", Suphi Taşan da öyle... Ama Turgut Uyar önemsiz onların gözünde. Hatta bazılarına göre Cemal Süreya faşist! Görece... Muzaffer Uyguner'e göre Cumhuriyet'in en büyük şairi Salâh Bırsel. Osmanlı Hariciyesine göre Türkiye'nin Sheakespeare'i Abdülhak Hamit. Dericilere göre Anıl Meriçelli. Çünkü derici. Deri fabrikaları var çoğunun. Örnekler işte böyle çoğaltılabilir!

N.: *Hazır yeri gelmişken, etik kavramını açmaya başlayabilir miyiz?*

E.A.: İsim vermeyeyim biri, etikçi olduğumu söylediğimde "açıklasın bakalım" diye kükredi. Ben başlangıcından beri etikçiyim tabii. Hatta bütün (Sivil şairler) arkadaşlar etikçiyiz. Turgut Uyar, Cemal Süreya, İlhan Berk, Edip Cansever de, hatta Ülkü Tamer de. Çanakkaleli Melahat; bir bakıma, Halide Edip'ten daha değerli bana göre. Fakir anasıymış, ismi öyle geçiyor halk arasında. O da bir kahraman. Ben de kamerayı Çanakkaleli Melahat'm omuzuna koyuyorum. Oradan bakıyorum. Hakiki ve doğru. En güzel şiirler kötülükten çıkar. Gerçi artık kötülük iyilik kavramı da yetmiyor bana.

N.: *Bazı insanlar yalnızca kendilerini merkez alıyorlar. Oysa bir insanın iyiliği, kötülüğü bütün insanlara karşı olan tavrına bakarak anlaşılabilir. Siz bu olguyu nasıl örneklendirirdiniz?*

E.A.: Etik bu işte. Sözgelimi, Atatürk'ün Ankara'ya düşüşü

yanlışlıkla olmuştur. Ailesi fakir, askeri okula verilmiş. Aslında Paris'e falan gitmesi gerekir, düşünce adamı. Sıfır olayını bilirsin. Hasan Ali Yücel'e soruyor, "sıfır nedir?" diye, "sizin yanınızda benim paşam" deyince, "yürü ya kulum"... Can gene kızacak tabii, Hasan Ali'nin başka bir lakabı da "Trabzon yağı"... Niye bu kadar babasına sahip çıkıyor Can, anlamıyorum. Baba kavramı hep yüceltilir. Oysa gerek yok, sevmek sevmemek o kadar önemli değil. Kan bağı bir yere kadar geçerli. Onun üzerine dünyamızı kuramayız.

N.: *Çanakkale'den bakmayı seçmenizde neler etken? Sanırım bunu birçok kişi merak ediyor...*

E.A.: Çanakkale'ye gidişim birdenbire verilmiş bir karar değil. Bir tek nedene de bağlı değil. Trafik yok, masraf az, ekonomik oluyor. Büyük kentte zor. Yaşlandım, fiziki tempoda düşüş oluyor. Düşündüğüm birçok konuya daha iyi bakabiliyorum. Gündeme başka şeyler girmiyor. İstanbul'da olsam şimdi, Film Festivali'ne giderdim. Cumhuriyet'ten Sungu Çapan'dan izliyorum. Çok da güzel yazıyor kerata. Atilla Dorsay'dan sonra düşüş olmamış. İşte burada bunlara daha iyi bakabiliyorum. Düşünme payı açısından da daha iyi oluyor. Kafayı dinlemek de var. Sonra İstanbul 5-6 saat. Bütün nedenleri anlatmak mümkün değil aslında.

N.: *Etik sözcüğünü açar mısınız biraz... Sanırım dilde de karşılık sorunu var.*

E.A.: Bence yanlış çevriliyor. Ahlâk değil karşılığı. Bazı yalın soruların sorulmasıdır etik. Niye mutluyuz? Mutluluk nedir? Etik soru sormaktır. Sorgulamaktır. İnsanın kötülüğünü, acılarını. İnsana ait her şeyi. İyilik kötülük sözcükleri, olguyu anlatmak için bana yetmiyor. Bu konu bütün insanların kafasını kurcalamıştır. Etikçi olmak bu işte.

N.: *İç ahlâk olabilir mi? Yani insanın kendisiyle birlikte her şeyi sorgulaması.*

E.A.: Şairler böyle soruları sorarlar. Başkalarına boş sorular gibi gelebilir. Benim de aklımda böyle sorular vardır. Yirmi yıl, otuz yıl kalır aklımda. Bir konuda kuşkuya düştüğüm zaman, herhangi bir nedenden dolayı, orada bırakmam. Başka açılardan da bakarım. Sonra yavaş yavaş yerine oturur. İktidar denildiğün-

de de ille de hükümeti anlıyor bazıları. Oysa her şeye yansıyan bir tarafı var "İktidar"ın. Çengelköy'de, bir arkadaşla Eliot'un gülümsemeyen şiiri üstüne konuşuyoruz. Ben "bir tek *kedilerin adlandırılması*'nda gülümsemiştir Eliot" dedim. "Sen bunu nereden biliyorsun" dedi. "Yani bilirsek ancak biz biliriz... " Osmanlı Hanedanı'nın görüşü de o. "Biz kula hakaret edebiliriz, kul bize edemez... " İktidar işte. Küçük yerlerde iktidarın dışındaki insanlarla, sivillerle daha çok karşılaşıyorsun.

Şerif Mardin, Türkiye'nin hem sosyoloji hem siyaset bilminde en büyük adamlarından biri. "Türk edebiyatında hiç trajedi yok" diyor. Abdülhamit'in gülünç faciaları vardır. Kahkahayla gülersin. Trajedi diye sunuluyor. Mardin bunlara değinmiştir. "Türkiye'de aydın yok, okumuşlar var" diyor.

Niye İsmet Özel gibi bir adam neredeyse gecekonduda yaşıyor? Sezai Karakoç bir pansiyonda kalıyor. Girmiyorlar mekanizmaya. Bunlar kimsenin aklına gelmiyor. Türkiye'de yapılan İttihat ve Terakki Harekâtı bir eşraf hareketidir aslında bir anlamda. Bağa bahçeye konanların hareketi. Kimlerin bağına bahçesine konduklarını söylemeyeyim. İsmi çok güzel ama, Müdafai Hukuk...

N.: *Ece Ayhan'ın şiirinde insanın bütün halleri var. Hatta yetmiyor Ece Ayhan'a insanın halleri, yetmiyor yirmi dokuz harf anlatmak için. Bir olguyu anlatmak için yazdığı her şiire, bir değil, birkaç yazıda ipuçları, göndermeler, anahtarlar var. Karşılaştırmalı okunduğunda çok rahat görülüyor. Belki birkaç örnekle tümüne açıklama getirebilirsiniz...*

E.A.: Uzun süre "çalıkarşı" sözcüğünü "Kapalıkarşı"nın tersine çevrilmiş hali sandılar. *Çırılçıplak Bir Türkçeyle, Şiirin Bir Altın Çağı* kitapları şiirde "kapalı" denen olguları açtığım yazıları bir araya getiriyor. Sözelimi, Lati Lokumlu Oxford ve Değirmenli Oxford diyorum. Tektaş'la Ankara'ya giderken, trende yemek yiyoruz. İki adam var. Biri tanıdı Tektaş'ı. "Ben" dedi, "siz Oxford'da okurken size lati lokum getirmiştiniz." Adamlar gittikten sonra Tektaş bana "O, değirmen davasının sanığıdır" dedi. Ancak ben bunu başka bir yazıda açıyorum. Bu kitaplar o açıdan iyi olacak. Çoğunluğu İkinci Yeni kavramı ile ilintili. Çünkü bana kalırsa o olay daha tam olarak bilinmiyor. Asım Bezir-

ci falan, bizim solcu şairlere "Fransız gerçeküstücülüğüne bakmayın, bu burjuvazinin pis numarasıdır" demiş. Onlar da bakmamışlar. Oysa hepsi Fransız Komünist Partisi'ne üye. Farkında bile değiller. Sonra bakıyorlar ama geç tabii. Her şey zamanında.

N.: *Bizim genç kuşak İkinci Yeni'yi kaçırmıyor. Kimseye de aldır-mıyorlar.*

E.A.: Ben şiirde ecza var mı yok mu ona bakıyorum. Ama sonuna kadar hiç kimseye kefil olamam. Kendime bile kefil olamam. O bilinmeyen, kimyasal bir şeydir. 70 senesinde arka arkaya orta ikiden ayrılan çocuklar üzerine şiirler yazdım. Yankı oldu. Daha önce şiir toplumu'nda bilinirdik sadece. Ben neysem, bileğimin kuvvetiyle olmuşumdur. Sözelimi Memet Fuat'la çok iyi geçinmek gerekir. Çünkü Adam Yayınları'nın başında. Ama ben yeri gelince gerekeni söylerim. Sonra niye darıltıyorum Hilmi Yavuz'u? Darılmamak gerekir aslında. Ama ben yeri gelince söylerim. Ben böyleyim ne yapayım? Memet Fuat "Kimmiş bu parasız yatılılar" diye kerhen sevdi bizi. Çünkü biz İstanbullu büyük aileden gelmedik. Hatta onlara karşıydık. Ben niye Sait Faik'in, hatta buradaki köylünün hakkını bugün aramayayım? Memet Fuat, gönlü o tarafta olduğu için İkinci Yeni'nin düşünce boyutunu göremedi. Memet Fuat'a hak vermiyor da değilim. O da hakkını arayacak, ben de. Kim daha fazla haklı diye bir şey yok.

N.: *Şiiri ilk defa sesli çaktığınızı söylüyorsunuz. Türkiye'de şiir sessiz çekilir, ses sonradan konur, dublaj yapılır, diyorsunuz... Sizin, hayatta da, şiirde de farklı ölçüleriniz var.*

E.A.: Ben başka şeyleri ölçüt alıyorum.. İzmir'den geliyorum, Kibariye söylüyordu. Moralim düzeldi. Türkiye'de, neredeyse caz yapan tek kadın. Çok seviyorum. Roman çocuğu falanmış. Elinden bir tutan olsun, yukarı yürür. Ben ısrar ediyorum. Türkiye'de çingeneleler, Roman çocukları caz yapıyor.

N.: *İkinci Yeni ile de ilgili birçok farklı görüşleriniz var.*

E.A.: İşlev olarak İkinci Yeni bitti. Cemal öldükten sonra bitmiştir. İkinci Yeni'de herkes birbirinin şiirine moral verirdi. Edip'in bir şiiri yayınlanırdı, benimki, İlhan'ınki, Cemal'inki yayınlanırdı ama arada bağlantı yoktu. Basketboldaki gibi 'time out' falan yok. Sezai Karakoç'la Edip Cansever karşılaşsalar

birbirlerini tanımazlardı. Akım budur işte. Düşünce bakımından da farklıydık. Hepsi yalnızca şairdi. Düşüncede ağırlık vardı. Tarihi de kurcaladık. İkinci Yeni'nin sevilmeşi, bundan ileri geldi. Özgünlüğü, amuda kalkmak sanıyorlar. Oysa olduğu gibi, alçakgönüllü davranmak asıl özgünlük. Yükselmek için, seilmek için çaba göstermedik. Bizim öyle bir derdimiz yok. Şiirleri, görüşleri, düşünceleri dolaşıma atmak önemli.

Roland Barthes "tuhaf" der, "hem bu düzene ve iktidara karşılar, hem onun dilini kullanıyorlar." İkinci Yeni ufak bir imkân bulduğunda devletten kopmuştur, mülkiyeli olmasına rağmen. Ben İkinci Yeni için *logaritmali şiir* diyorum. Logaritma, cetvel olmadan çözülemez. Biz genel dili değiştirdik, grameri, sentaksı değiştirdik. Başardık, başarmadık o ayrı konu. Kavramları, benzetmeleri değiştirdik. Bugün bile Türkçenin grameri yoktur, oluşum halindedir dil. Şiirin de, insanın da oluşum halinde olduğunu dikkate almadılar. Biz insanlığın sonunda değiliz. Başındayız daha. İnsan olmanın da şiirin de dolayısıyla. Kerterez noktası olarak Türk Dil Kurumu'nu gördüler. Evet onun çok faydası oldu ama, tek başına değil. Biz bazı sözcükleri hiç kullanmadık. Neden? Kimse düşünmedi bunu. Bugün 62 yaşındayım, hiçbir zaman güzel karşılanmadım ben ve başlangıçtan beri bu böyle oldu. Hiç ödül falan da almadım. Tam bir dışlanma. Kötü ve başarısız dediler. Haklı olabilirler. Ama ben bildiğim yolu götürüyorum.

N.: *Edebiyat çevreleri neyi ölçü alıyorlar kendilerine o zaman?*

E.A.: "Gazla gitsin" alışkanlığı var çoğunlukta. Özellikle üniversitelerde. Dağlarca'yı, Turgut Uyar'ı, Cemal Süreya'yı bilmezler. Oysa, Dağlarca'yı Ankara'ya çağırabilirler. Bir derste öğrencilerle karşı karşıya getirebilirler. Yapmıyorlar ama. Ne yapıyorlar? Rıfat Ilgaz'ın adını silip, Necip Fazıl Kısakürek yazıyorlar. Onu da yaz, tamam, ama Ilgaz'ı niye siliyorsun? Bu zihniyetle, Uğur'u öldürdüler işte. Onun eline hiçbir gazeteci su dökemez. Uğurlar ölmez falan diyorlar ama laf. Uğur öldü. Ama tam tersine tepti. Çok büyük bir birleşme oldu.

N.: *Şairin belki artık sözlük anlamını da değiştirmek gerekiyor.*

E.A.: Şairler artık *düşünür* olmak zorunda. Ya bu deveyi güdersin, ya bu diyardan gidersin. Olmazsan hapı yutarsın. Biçim-

leri farklıdır tabii. Şerif Mardin'in araştırma sonucunda getirdiği düşünce ve düşünür başka, şairinki başka tabii. Önemli olan nesnel karşılığını bularak yapmak. Zorluk orada.

N.: *Eleştirmenler kendilerini özel, kişisel kırgınlıkların dışında tutamıyorlar sanırım.*

E.A.: Maalesef. Duygusallık çok önemli onlar için. Bizim için de önemli ancak o kadar sürdürmeyiz. Bir zaman geçtikten sonra, en azından "maalesef iyi şair" diyebilmeliler. Aynı görüşü paylaşması şart değil. Memet Fuat ve onun gibiler kendilerini yaralıyorlar aslında. Karşısındakini yaraladıklarını sanıyorlar ama tam tersi. İnsanın kendini yaralaması çok acıklı. Türkiye o yüzden bu duruma geldi. Politikacılar da kendilerini yaralıyorlar.

N.: *Peki umut var mı sizce?*

E.A.: Yok. Ben karamsarım. Çünkü büyük çoğunluk öyle. Hep kazık atmak, yalan dolan, üç kağıtçılık üzerine kurmuşlar dünyalarını. Yine de benim karamsarlık rengim simsiyah değil. Akkor. Karikatürlerde balonun içini karamsarlık karşılığı siyah yaparlar. Hayır. Yazı olacak. Okunsun ya da okunmasın. Üzüntünü de gülümseyerek anlatabilirsin. Oysa senden üzüntünü saçını başını yolarak, sapsarı kesilerek anlatman beklenir.

N.: *Ne kadar teatral olursa, o kadar inandırıcı olur diyorlar.*

E.A.: Biz bu imajları hiç kullanmadık. Kendimiz başka karşılıklar bulmaya çalıştık. Cemal'e, Turgut'a, bana, en çok bana saldırı oldu. Biliyorum. Küfür de ettiler. Otuz senelik küfürler. Şairden bile saymazlar. Edebiyat dünyası işte. Düşünsel yönümüz ağır geliyor çünkü. Türk şiirinin içine ediyor Ece diyorlar. Amacım zaten bu. Bir şeyi yıkacaksın ki yeni bir şey kurula-bilsin. Ben kendi kuşağımı da sorgulamak zorundayım. Nâzım Hikmet'i de. Dağlarca'yı da. Edip Cansever'i de. İnatçıyım ama, haklı inadıdır bu. Şiirde de zorluk oradan çıkıyor. Şiir şiirde kalamaz. Kalmamalıdır da. Tarih, coğrafya, felsefe, sosyoloji, etik... Hepsini içermeli şiir.

1993, *Nokta*

Şairin Görüşü

Ece Ayhan: İşte tam bir sivil şiir size. Dizeler mitralyöz gibi. İsmet Özel İslamcılığı bırakmış mı ne! Ya da bu Şerif Mardin'in bir şiiri gibi. Velhasıl son on yılın, yirmi yılın en güzel şiirlerinden biri. İşin içinde üstelik Hurufilik de var. Hayt!

1993, *Nokta*

Kim Kimin Sureti

Ece Ayhan bir latife olarak, tanıdığı kişileri, ünlü müzisyenlerle eşleştirmiş. Kimin adı hangi müzisyeni çağrıştırıyor? Kendisine bir müzisyeni değil, Rus sarayının 'şeytani papazı' Rasputin'i uygun görmüş!

Cemal Süreya- Yves Montand
Yaşar Kemal- İbrahim Tatlıses
Turgut Uyar- Frank Sinatra
Sezai Karakoç- Kani Karaca
İlhan Berk- Madonna
Sezer Tansuğ- Bimen Şen
F. H. Dağlarca- Nat King Cole
Yahya Kemal- Ella Fitzgerald
Füruzan- Gönül Yazar
Selim İleri- Dario Moreno
Attila İlhan- Edith Piaf
Edip Cansever- Muazzez Abacı
Nilgün Marmara- Billie Holliday
Ece Ayhan- Rasputin

1992, Aktüel

“Dışlanacağı mı Biliyordum”

*“Bir Topluma ‘İnsan Toplumu Değil’
Diyen Adama Yalnızlık Düşer”*

İkinci Yeni akımının şairlerinden Ece Ayhan, Türk şiirini kendi bakış açısından ele alan yeni ve değişik bir antoloji hazırlıyor. Bu antolojide şiir ya olmayacak ya da çok az olacak ama, şairler bir bir değerlendirilecek. Ölçüt, şairlerin sivil, sıkı, cins ve etik açıdan sağlam olması... Ece Ayhan, Reha Mağden’le yaptığı söyleşide de neden kavgacı olduğunu anlatıyor.

REHA MAĞDEN: Birçok arkadaşınızla tartıştınız, hatta “kara çalmakla” suçlandınız...

ECE AYHAN: ‘Tüccardan’ Ferit Edgü diye bir adam var. Ben ‘tüccardan’ derim ona. Bir gün Yeşilköy’den yurtdışına çıkarken aranmış, “Ece yaptırdı” demiş. Benzer bir olay Cemal’le (Süreya) ilgili. *Papirüs*’ü çıkarıyordu o zamanlar. Varlık Yayınları’nı maliye müfettişleri teftişe gelmişler. Yaşar Nabi “Cemal yaptırdı” demiş. Aşağı yukarı aynı olay. Hangisi kara çalma bunların? İlk hareketi yaptıkları zaman arkasını getirmek zorundayım. Kötülüğün peşini bırakmam, sonuna kadar giderim. Su içtiği yere dek kovalanacaktır. Ferit Edgü bana Zürih’e yazıyordu, “İyi insanlara kara çalyorsun, suçluyorsun” diye. Birkaç defa “Senin bildiğin gibi değil” dediysem de ısrar etti. Sonunda vakti zamanında bir gardiyandan öğrendiğim şu sözleri yazdım ona: “Bana namus taslama; senin namusunu çarşafa dolar, dörde katlar, bilmem ne yaparım.”

R.M.: Suçladığımız bazılarının size özellikle İsviçre'ye tedaviye giderken önemli yardımları dokunmuştu.

E.A.: Biz üçümüz; ben, Cemal (Süreya), Sezai Karakoç hiç mülkiyete ilişmedik. Bize kızarlar, aptal derler, enayi derler; desinler varsın. Arızı olarak bile mülkiyete ilişmedik. Bu hangi oranda bilinçli, hangi oranda olayların getirmesi, bilemem. Mülkiyet kavramı yoktu bizde. Ben şu anlamda mülkiyete karşı değilim. Ekmeğin ve de rakının boyunca olursa, niye olmasın. İnsanlar orada bırakmıyor. İhtiyacın dışında, hükmetme aracı olarak kullanıyorlar. Onu kullanma hikâyesi olursa, kızarız tabii. Cemal Süreya 500 liraya ihtiyacı var değil mi, 501 liraya çalışmazdı. Mesela Yaşar Kemal olsun başkaları olsun bana çok yardım ettiler İsviçre'ye tedavi olmaya giderken. Aynı Yaşar Kemal bir vakitler 1960'larda İkinci Yeni Akımı (Sivil Şiir), Cemal'in aleyhinde yazılar yazmıştı. Haddini bilmesi gerekirdi. Bunları birbirine karıştırmam ben. Can da (Yücel) yardım etti. Teşekkür ederim. Ama Can'la kavgalarımız da oldu. O ayrı, bu ayrı. Şimdi ben kendi imkânlarımla gidip ameliyat olamazdım. Milyarder yeri orası. Hele üç yıl kalmak ne demek. Bir çocuk, Mattias Dalvit, orada burs buldu bana. Annem de burada benim kitaplarımı satarak geçindi. Benim şimdi hiç kitabım yok, biliyor musun? Halbuki ortaokuldan beri kitap alırım. Çaktırmadan İdris de (Küçükömer) yardım edermiş anneme. Ev sahibi de kirayı arttırmamış. Ne buzdolabı, ne çamaşır makinesi vardı. Ocak bile yoktu. Piknik tüp kullanırdık. Ama hiç şikâyet ettiğini hatırlamıyorum annemin. Sanki varmış gibi davranırdı. Sait Kemal Mimaroğlu'nun Öğretmenler Bankası Yönetim Kurulu Başkanı'yken çıkardığı parayı, Mülkiyeliler Birliği Genel Başkanı Ayhan Açıkalin'in, İş Bankası Yönetim Kurulu üyesi Fahir Armaoğlu'nun çıkardığı paraları Ece'ye göndereceğim diye alan, annemin, evimizin durumunu bilen arkadaşlarım da oldu ama. Sonra dedikodu çıkarmışlar. İlk ameliyattan sonra hastalandım. "Ece'nin hastalığı ruhsal" diyorlarmış. Halbuki ameliyatta kafama taktıkları şönt tıkanmış. Yürüyemiyorum, kolum tutmuyor. Cevat Çapan ile Önay Sözer'in kolunda evden çıkıyorum. Hastaneye götürecekler. "Cevat, Önay, ruhsal diyorlarmış buna" dedim. Hiç küfretmeyen adam, Cevat, küfretti. Ne-

den ruhsal olduğunu söylüyorlar? Haklarında bildiklerimi söylediğim zaman, inanılmasın diye. İşte bunların da "yardımını" gördüm ben.

R.M.: *Böyle eleştirdiğiniz insanlar, edebiyat, sanat çevresinden. Sanatla uğraşan insanların böyle davranmaları çelişkili değil mi?*

E.A.: Düşüncesi bozuk olanın iyi şair olması mümkün değil. Çok iyi bir insan çok iyi sanatçı olmayabilir. Ama mesela Alparslan Türkeş şair olamaz. İnsanlar her şeyi yapabilir. O yüzden iyilik kötülük kavramları, her şeyi karşılamıyor. İnsan aynı zamanda kan-pislikten ibarettir. Dostoyevski "Tanrı yoksa her şey mübah mı" diye sorar. Tanrı öldü! Biliyorum. Ama insanın etik olarak sağlam olması lazım. Yüzyıllardan beri etik olarak sağlam olmanın kavgası var.

R.M.: *Siz neredesiniz burada?*

E.A.: Şiirimde dizgi yanlış olabilir ama düşüncemde olmaz! Onun için sinirleniyorum bazen. İnsanları üzüyorum da. Yalnız başmayım. Düşüncem var. Para yok, pul yok, imkân yok. Bana sordular: Arkanda kimse var mı? Hiç kimse yok, dedim. Herkesin kaçışını bilirim. Çengelköy'de oturuyordum. Ulvi Uraz vardı, Can'la (Yücel) buluşurdu. Çok borcu vardı. Bir de hastaydı. Dedikodu çıkardılar, borç için üzerine varmasınlar diye hasta numarası yapıyor dediler. Adam kalpten öldü. "Haa, doğrudumuş" dediler. Bu kadar gaddardır bunlar biliyor musun? Nasıl sonuçlanır bilmem ama, gaddarlıkların peşini bırakmam ben. Kötülüklerinin üzerine sonuna kadar giderim. Hem neden gitmeyeyim?

R.M.: *Zor bir yaşantı, değil mi?*

E.A.: Zor olduğunu ben de biliyorum tabii. Sen bu topluma "İnsan toplumu değil" dersin, o toplum seni dışlar. Bunu biliyorum ben. Ben de istemezdim ama, bu böyle. Biraz ileri gitmiş de olabilirim. Ama ben hayattan çekilmiş olsam, bir başkası gelecek. Gelir. Bizim işlevimiz de bitti aslında. Yapılacak şeyi yaptık gibi geliyor bana. Bayrağı diktik. Ayarlar, aymazlar. Artık bizim dışımızda.

Ece Ayhan'ın Şair Defteri

Nâzım Hikmet

SÜRGÜN ŞİİRLERİ KÖTÜ

Kemalist söylem içinde önemli şair. Diyelim ki 120 kilo ağırlığında bir komiser, sanık gördüğü bir adamı yakalıyor. Arkadaşları, kelepçe melepçe gelene kadar üzerine oturur. İsmet İnönü de Nâzım Hikmet'in üzerinde böyle 12 sene oturdu. Ama ikisi rahatlıkla yer değiştirebilirdi. Yani Nâzım Hikmet Cumhurbaşkanı olabilirdi. Sadece programları farklıydı. İkisi de Kemalist söylem içindeydi. Nâzım "cümhuriyetle yaralanmış" değildir. İyi şairdi. Ama dışarı gitmek zorunda bırakıldıktan sonraki şiirleri iyi değil. Şair dilinin içinde yüzer. Koparırsan onu, olmaz. Gittikten sonra bir "Saman Sarısı" var. Onun da kurgusu iyi değil. Şiirleri algı ortalaması içinde. Türkiye'de algı ortalaması neyse, onu zorlamadı.

Sait Faik

SIKI, SİVİL VE ŞAİR

Nereden geldiği, nereye gittiği bilinmiyor. Öncesi sonrası yok bu adamın. Çok tuhaf. Sonrası olmaya çalıştılar. Edebiyatta ve şiirde hiç akrabası olmamış. Sivil şairleri büyük çap-

ta etkiledi. Sait Faik'le Dağlarca'nın etkisindeyiz. Yani katır ilk kez doğurmuş oldu. Sait Faik hem sıkı, hem sivil ayrıca da cins şair. Hikâye olduğuna bakmayın, yazdıkları şiirdir. Ben Mehmet Fuat'a kızarım. Antolojisi yayınlandığında Sait Faik'i şair olarak almalıydı. Düzyazı olarak yazmış olabilir. Hiç önemli değil. Fethi Naci onun hikâyelerini ezberlemiş. Erzurum'da parasız yatılı okurken hikâyelerini ezberliyor onun. Naci yalnız da değil. Sait Faik döne döne okunurdu yahu! Bir hikâye var: Sait üç eleştirmene çok kızmış. Veryansm ediyor bir yazısında. Yazının başlığı, üç eleştirmen hakkında olduğunu duyuruyor. Ama birini yazmayı unutmuş. Yani sadece iki eleştirmene veryansın etmiş, üçüncüsünü unutmuş. Ataç ne der biliyor musun? "Bu yazıyı yazmak için bütün hayatımı verirdim." O kadar güzel bulmuş. Esas bizi etkileyen de *Alemdağ'da Var Bir Yılan*. Biraz haksızlık edildi adama. Yapayalnız bırakıldı. Bir gün Nisuaaz'da bir grup adama bir şeyler anlatmak ister. Aslında edebiyat çevrelerine pek girmezdi ama, o gün orada işte. Orhan Kemal, Sait Faik konuşmak isteyince şapkasını çıkarıyor Orhan Kemal köylü kökenli olduğu için kapalı yerde şapka ile oturur, köylüler kapalı yerde şapka çıkarmaz ya evet şapkasını çıkarıyor, "Sen şapkama anlat" diyor, kendi konuşmasını sürdürüyor. Sait Faik dövünerek çıkıyor. Bir şey de yapmıyor. Horlandı.

Orhan Veli

ÇOK ÖNEMLİ AMA SULUBOYA

Çok önemli bir suluboya. Ama yine de Türk şiirini gülümsetenlerden biri. Suluboya şunun için dedim ben. Hiçbir ressam, suluboyasıyla ünlenmez. Suluboyası da olabilir ama, mutlaka yağlıboyası olması gerekir. Şimdi Orhan Veli Türk şiirinin yatağını değiştirdi. *Kapalıçarşı* adlı bir şiiri var, bir sürü İkinci Yeni şiire bedeldir. Ömrü vefa etmedi.

Melih Cevdet

YAŞLANINCA UYANDI

Biraz yaşlanınca durumu çaktı. Ama o bile, şimdi 76 yaşında, yazılar yazar dergilere, gazetelere, çok da yazar, bir kere bile Cemal'in (Süreya) adını anmamıştır. Bugünlerde seviniyorum, hem Turgut Uyar'ın, hep Edip Cansever'in adlarını kullanıyor yazılarında. Ben cumaları AKM'ye konsere giderdim. Bir tek cuma günleri alabiliyorsun bileti. Orada gişenin açılmasını beklerken döne döne yazısını okurdum. Aymuş. "Artık anlamı olmayan şeyleri seviyorum." diyor. Tek başına bir şey değil tabii bu. Tarihi kurcalayan kuşaktan olmadı.

İlhan Berk

BELİ KIRIK YANLARI VAR

İlhan Berk başlangıçta İkinci Yeni'yi çok etkiledi. Hatta moral de verdi. Sarkaç gibi Ağca'yla Yılmaz Güney arasında gidip gelir. Çok ilginç bir adamdır. Ama belı kırık yanları da var. Açıklaması zor işte. Bana bir mektup yazdı ben 1990'da Berlin'deyken, "Seninle aynı çağda yaşamaktan seviniyorum" gibi bir şeyler. Yere göğe koyamıyor. İlhan Berk'e darılmamın nedenini anlatayım. Biz bir süre İbrahim Yılmaz ile birlikte Tarlabası Bulvarı'nda o yıkılan evlerde oturduk. Bir gün gece eve dönüyorum. Tam İngiliz Konsoloslğu'nun hizasındayken arkadan bir çocuk bağıyor arabanın içinden: "Ece abi evimiz yandı." Eve gittim ki kapı baca, kitaplar dergiler hep yanmış. Eski savaşlarda bomba düşen yerlere saklanır askerler, bir daha oraya düşmez diye. Ben de gittim orada yattım. Ertesi gün Mustafa İrgat'ı arayacağım. "Sizin evde kalabilir miyim" diyeceğim. Cebimde de 7500 liralık çek var. *Gergedan'a* yazı verip almışım. Ama gidip Mecidiyeköy'den çekeyim diyorum. Çünkü başka şubeden çeksem havale parası kesiyorlar. İlhan Berk'in evi de oralarda. Eh evden telefon etmek daha iyi tabii. Gittim telefon

ettim. Mustafa hiç beni üzmedi. Tabii, dedi. Kapattım telefonu. İyi tamam, dedim. İlhan bana ne dedi biliyor musun? "Ece biliyorsun ben sabahları şiir çalışırım." Ben de küfrettim. Ne demek yani. İnsan hayatında ölümden sonra en önemli olay yangındır. İnsanın başma daha ne gelecek. Üstelik ondan bir şey istediğim de yok. Yani "Bende kalamazsın" demeye getiriyor. İnsanın başma bir felaket gelse; birisi cinayet bile işlemiş olabilir; kalma evimde diyemem ben. Tedirgin olsam bile, git diyemem. Zor durumda kalmış, kapını çalmış. Bu işin hesabı yapılır mı? Doğru yanlış, böyle bu.

Necip Fazıl

DERİNLİĞİ YOKTU

Ruhsallıklarını ben ruhsallık olarak görmüyorum. Psikolojik şair denir ya hani. Onlar ruhsallık değil aslında. Rasim Adasal vardı Ankara'da. Psikiyatristti. Heyecanlı heyecanlı konuşur, mesela Freud'u anlatırdı. Anlattıkları hep boş ama. Kısakürek de öyle. Onlar herhangi bir gencin kolaylıkla yaşayabileceği şeyler. Mesela otelde kalan bir gencin. Fazla kadın bulamıyor, fazla para bulamıyor, imkân bulamıyor, işte onlar. Derinlik yok aslında. Dağlarca'nun kaynaklarından bir tanesi Kısakürek'tir. Ama hemen aştı. Eski kaynaklara döndü. Şeyh Galip'e döndü. Yani hepimizin kaynağına.

Can Yücel

ŞİİRİNİ YOĞURMAZ

Onun "babası" Metin Eloğlu. Ben önce İsmail Dümbüllü demiştim onun için. Ama bir arkadaş "Ne yapıyorsun, Dümbüllü halk sanatçısı" dedi. O yüzden Şevki Şakrak dedim. Şiirini yoğurmaz. Olduğu gibi bırakıyor. Sonra babasına (Hasan Ali Yücel) sahip çıkıyor. Neden?

Hilmi Yavuz

ZARARSIZ ŞAIR

Zararsız belediye şairi. Geçende çok canım sıkıldı. *Cumhuriyet*'te oturuyoruz. Bana Hilmi Yavuz'u nasıl bulursun diye sordular. Hem de oğlunu getirmişler. Ben bilmiyorum. "Zararsız şair" dedim. Babasına karşı çocuğun özel duyguları olur. Üzül-müş olabilir. Yapılır mı böyle şey yahu! Neyse. Düzyazıları fena değil. Özenli, dikkatli. Yanlış yapmamaya çalışıyor. Halbuki yanlış yapsa ne olur? İkinci baskıda düzeltir. Doktorası olmayan tek felsefe hocası. İngiltere'de açıköğretim gibi bir okul bitirmiş. Felsefeci olup olmadığından kuşkuluyum. Etik'i bilmeyen felsefeci olur mu hiç? Oluyormuş demek ki!

İsmet Özel

KAFASI SİVİL

"İyiler taifesini seçtim" diyor. Şairliği çok iyi. İslam mitolojisini ama, daha çok Sünni mezhebini kullanıyor. O da insanı deşeliyor ama, sonuna kadar deşelemez. Deşmek istiyorsan bütün mezhepleri ele alacaksın. Çok iyi şairdir. Sivil bir kafa. Gecekinduda oturuyor. Zor koşullar. Neden onu seçti? Başka türlü de yaşayabilirdi. Ama yaşamadı. Geçen sene otobüste gördüm. Birkaç gün önce Poesium tartışmaları sırasında beni savunmuştu. "Teşekkür ederim, kılıç kalkan savunmuşsun beni" dedim. "Ben seni savunmadım. Benim düşüncem o" dedi. "Ama Ataol Behramoğlu başka türlü tavır almalıydı" dedi. Onlar ikisi aynı kuşağın şairi, arkadaşlırlar. Sosyal demokratların en büyük kusuru bu. Ben orada Erdal İnönü'yü suçluyorum. Poesium'u düzenleyenlere bir telefon açardı, yahu ne yapıyorsunuz, derdi. Bak Atatürk olsaydı yapardı. İleri gitmiyor musunuz, derdi.

Enis Batur

DÖRT KOL ÇALIŞIR GİBİ

Ben onu bir keresinde çok ağır suçladım. Kırılabilir. *Gergedan*'a sahip çıkmak istedi. O zaman onu çıkarıyordu. Ben Ahmed Arif'ten bir şey öğrendim. Erdal Öz'e "Ben böyle masalar çok gördüm" demiş. Bazı insanlar masalarıyla özdeşleşir. Onu kastediyor. Can'la (Yücel) Kanlıca'da konuştuk bu işi. O da oradaymış. Bu olayı anlatıp "Ne densiz adam" dedi. "Hakkını aramak ne zamandan beri densizlik oldu Can" dedim. Ben de Enis Batur'a "Böyle dergileri çok gördüm" demiştim. Şundan: 88 senesinde Sefa Kaplan benimle marjinalite üzerine bir konuşma yapmıştı. Tabii Nilgün Marmara'dan bahsediyordum. *Gergedan*'da Ankaralı dört kişi benim Nilgün Marmara'nın intiharını istismar ettiğimi yazdı. Ben de Enis'e, ben yaşıyorum kendimi savunurum ama, Nilgün Marmara öldü yahu, dedim. Ben intiharını kullanıyormuşum. Ben nasıl söylerim Nilgün Marmara'yı çok sevdiğimi. Bir moruk genç kıza sevmiş derler. Çok sık kullanıyorum Nilgün Marmara'nın adını, ne yapayım. Benim sevdiğimi sömürme düşüncem olur mu? Bir şey istemiyorum ki ben. Ben de Enis'e "Türkler aile boyu düşünür. Senin baban bizi kandırdı 12 Mart'ta. Sen de onun gibisin" diye yazdım. Yayımlamasını istedim. Yayımlamadı. Hakkı olabilir. Enis'in şiiri iyidir. Çok iyi çalışan adamdır. İki kolla değil dört kolla çalışır gibidir. Kurcalıyor. Bizden sonra gelenlerden biri o da. Başka kim var?

küçük İskender

KUŞAĞINA ADI VERİLEBİLİR

İçinde bulunduğu kuşak rahatlıkla onunla anlatılabilir. Nasıl ki sivil şiir deyince benim aklıma Cemal Süreya gelir. Benim "babam" değil ama, bizim kuşağı anlatmak için Cemal Süreya söylenebilir. Küçük İskender bir şeyleri kurcalı-

yor. Göze almış. Kolay değil. Cemal anlatmıştı bana. Küçük İskender bir konuşmasında: İşte şunu severim, bunu severim, Ece Ayhan'ı severim demiş. Cemal demişti ki "Başkalarını niye söylüyor. Bu senin oğlun. Yalnızca seni söylese yeter." Bilemem.

1992, Aktüel

Şairlerin Ön ve Arka Bahçeleri

Cumhuriyet dönemi şair portreleri

Edebiyatımızın karşı sesi Ece Ayhan, Cumhuriyet dönemi şairlerini kapsayan farklı bir antoloji hazırlıyor.

Mehmet Atak

Türk şiirinin belki de en özgün ismi Ece Ayhan. 1931, Datça doğumlu. Ankara Siyasal Bilgiler fakültesi mezunu. İlk şiiri 1954'te Türk Dili dergisinde basılmış. Kınar Hanımın Denizleri, Bakışsız Bir Kedi Kara, Ortodokslular, Devlet ve Tabiat, Yort Savul (bütün şiirleri), Zambaklı Padişah, Çok Eski Adıyladır Ece Ayhan'ın şiir kitapları. Bugün her ne kadar cici çocukların da hit'leri arasındaysa da, bu aslında maddenin tabiatına aykırı bir şey, çünkü Ece Ayhan ebedi kaka çocuktur ve her daim kaka çocuk söylemindedir. Egemen söylemin dışına çıkmadığı sürece o söylemin o ya da bu şekilde kaçışsız maşası olacağına fazlasıyla farkındadır çünkü. Ece Ayhan, yaygın adıyla İkinci Yeni'nin ya da daha doğru bir isimlendirmeye Sivil Şiir'in içinde bir şairdir. Aydın olmak devlete karşı olmayı da gerektirir, bizde de bu geçerlidir. Lâkin bu geçerlilik teori düzlemini aşmaz. Olsa olsa bir ölçüde devletin dışında kalmayı becerenler vardır: İsmet Özel, Sezai Karakoç, Cemal Süreyya, Süreyya Berfe gibi. Ece Ayhan'ın karşılığı ise teori düzlemini aşıp pratik düzleme ulaşmış bir karşılıktır. Yapı Kredi Bankası şu sıralar Ece Ayhan'ın Başbozuk Günceler adıyla 'Bütün Defterler'ini basacak. On yıl sonra çıkacak yeni şiir kitabı da yolda. Bir de (dergimizde ilk kez küçük bir bölümü yayımlanmakta olan)

Cumhuriyet dönemi şairlerini devletle ilişkilerini de kapsayacak biçimde, bilinen antoloji kalıplarının dışında zaman ve mekân içinde yerlerine oturtmaya yönelik bir değerlendirme-inceleme. Bunun haberi bile pek çok kişinin şimdiden korkmasına yetebilir. Dediğimiz gibi Ece Ayhan kaka çocuktur ve pratik yaşamını her türlü gebeliğin dışında sürdürür. Fakat korkuya mahal yok, dilenci dilencinin, hırsız hırsızın, şair şairin düşmanıdır mantığının bir ürünü değil bu. Yani korkuyu sadece yarası olan gevşek şairler duysun, kâfi. İşte birkaç örnek:

Yahya Kemal (1880 - 1958)

Bir "Devlet Şairi". 1912 Paris'ten geldiğinden beri önce yavaş yavaş, sonra da hızla "Devlet Şairi" oldu. Taksim'de Park Otel'in balkonunda Adalar'a ve Marmara Denizi'ne karşı otururken şunu düşünürmüş zaman zaman: Osmanlı İmparatorluğu'nun başlarında, Fatih Sultan Mehmet 1481'de ölür. Bir sefere çıkıyormuş. Nereye gideceği bilinmiyor. Gebze ile Kartal arasında bir yerde birdenbire ölür. Fatih ölür, üzerine hemen bir otağ çatarlar. Özellikle, Yeniçeriler ayaklanmasın diye. Küçük oğlu Cem Sultan Konya'da; büyük oğlu Sarı Beyazıt ("Sarı" olmak zaten biraz sofı, yobaz olmak demektir; zaten Sarı Beyazıt'ın bir adı da tarihte Sofu Beyazıt'tır) Amasya'da validir. Kısacası ikisine de haber gönderiliyor. Hangisi İstanbul'a varırsa o babası Fatih'in yerine tahta, iktidara geçecektir. Cem Sultan'a gönderilen altı haberci bir menzil konağında ya da yolda öldürülür. Sarı ya da Sofu Beyazıt tam 12 gün sonra Amasya'dan İstanbul'a gelip tahta çıkıyor. Bizim "Devlet Şairi" Yahya Kemal balkonda şöyle düşünürmüş: "Acaba bu 12 gün içinde Fatih Sultan Mehmet kokmadı mı?" Şimdi şunu eklemem gerekir. Bir kez her tarihte kesinlikle padişahlar kokmazlar! Ayrıca: Osmanlılar, hele başlangıçtaki Osmanlı Beyliği Domaniç'te, Söğüt'te, Yarhisar'da bulunurken açık bir biçimde bildikleri en güzel zenaat dericilik, debağlık ya da sepicilikti. Sürüleriyle geçinen ve hayvancı bir kabile olan Osmanlı Beyliği ilk kez tarihe bu özelliğiyle geçer, geçmiştir. Yahya Kemal'in serin balkonda bunu bile düşünmemesi, bunu bile bilmemesi beni çok yadırgatmıştı. Kuşkuya düşmüş-

tüm. Ki harcıalem ve pek de gerçekleri yansıtmayan edebiyat tarihleri kendisini Osmanlı tarihini çok iyi bilen şairlerden biri ya da başkası olarak tanıtmuştu. Burdan anlaşılıyor ki işin künhünü, işin çekirdeğini yani işin özünü pek de bilmiyormuş. Sonradan öğreniyorum ki, Yahya Kemal yalnızca çok sayıda Osmanlı fıkraları biliyormuş. O da tarih bilgisi sayılırmış. Oysa gerçek tarih bilgisi ve de tarih bilinci çok başka boyutlu bir şey.

VII

DENİZ KIYISINDA BİR OTAĞ

1. Ordu bir sefere çıkıyor. Bilinmiyor nereye gittikleri. Kocalmış bir boğa çökmüş.
2. Ölümün üzerine bir otağ çatar Osmanlılar.
3. Üç oğlu vardır; en küçüğü Cem, Beyazıt en sarı. Haberler salınır taht'a ulaşamayana vay!
4. On iki gün ve gece kalır bir otağ, kök boya, Gebze.
5. "Fatih kokmadı mı?" diyedir düşünürmüş sepici Kemal, Şehzade Adaları'na karşı.

Çok Eski Adıyladır minyatürleri'nden, 1982

Nâzım Hikmet (1901 - 1963)

Genişçe bir perspektif içinde düşünürsek; Nâzım Hikmet'in kendisi ve şiirleri doğrudan doğruya Kemalist söylem içinde ele alınabilir.

Ayrıca; cumhuriyetle, dipte, hiçbir sorunu da olmamıştır. Oysa, şu ya da bu biçimde, kimi şairler "cumhuriyetle yaralanmışlardır". Hem uzak, hem yakın tarihimizde. Stigmalar, çentikler bile var.

Nâzım Hikmet'in zaman zaman hapislerde yatışı; Kemalistler arası bir "iktidar kavgası"dır sonuçta. Programlar kapışıyordu. Ve Nâzım Hikmet, rahatlık ve kolaylıkla cumhurbaşkanı olabilirdi. İsmet İnönü de hapislerde yatabilirdi, tersine. Sözgelimi; İsmet İnönü, hasbelkader, bir şair olsaydı; 1951'de o da kendi öz dilinden "koparılabilirdi". Bir büyük ve önemli şairin dilinden "koparılması" korkunç ve ürkütücü bir olgudur! İşin ne-resinden bakarsak bakalım.

Yine kimileri küplere binecek ama Türkiye'deyken benzersiz bir şair olan Nâzım Hikmet'in, 1951'de "koparıldıktan" sonra yazdığı hemen hemen bütün şiirleri "kartpostal" şiirleridir. Kimse bunun aksini bana söyleyemez.

Attilâ İlhan (1925 -)

Attilâ İlhan, bilinir ki, İzmir'in "medarı iftiharıdır". Bu yüzden, bütün Türkiye'nin değil ama, daha yerel bir şair sayılabilir. Sözgelimi; İzmir'de Karşıyaka'da bir parka heykelinin dikilmesi yerinde olur.

Yine, tabii bence, giderek şiirden çok uzaklaştı gibime geliyor. Sanki temelde "arabesk bir şarkı şairi" oldu. Ne yapalım eskiden beri "romantikliği" o biçimde ve öyle sandı. Şimdi yapacak bir şey yok tabii. Hırçın ve huysuz bir şair olarak ve kendisini deneye sınaya düşünce bakımından gerçekten çok sıkı bir konuma geldi. (Özellikle yeni kuşaklara "sabun köpüğü çocukları" demesi ve oraya varması beni şaşırttı hem de sevindirdi.) Onu bu erdiği noktadan kimse koparamaz artık. (Pek zorunda değilim, ama özel olarak, Attilâ İlhan'ın şiirlerinden biraz uzağım. Ama Sivil Şairler'den Cemal Süreya, hele gençken, Attilâ İlhan'ın şiirlerinden etkilendiğini bana söylemişti.)

Yıllar önce aldığı Halk Partisi şiir ödülü kendisi için elbet bir handikap. Bir çelişki, hatta bence bir leke! Bunu için için kendine yediremiyor gibime geliyor. Ve de kesinlikle "Sivil Şair" falan değil. Belki de kendisine yarı-askeri şair denebilir. Kemalist oluşu ise apaçık.

İsmet Özel (1944 -)

Gerçekten ve her alanda "cümhuriyetle yaralanmış" olan bu "cins ve özgün şair" ve sıkı düşünürün İslâma girişi ya da "iyiler taifesi"ne geçişi o kadar da önemli değildir (Bir bakıma her biri ayrı ayrı nedenlerle İlhan Berk de, Cemal Süreya da, Sezai Karakoç da "cümhuriyetten yaralanmışlar"dır ayrıca ve bence).

Sözgelimi, uçbeyi ve düşünür İdris Küçükömer'in, o garip ve inatçı düşünürün açısından düşünersek: Pekâlâ ve pek de zorlukla değil, Mehmet Ali Ağca ile Yılmaz Güney yer ve konum değiştirebilirler özde. M.A. Ağca solda olabilir, Y. Güney de sağda! Çünkü 'masa'nın bir yanıyla öteki yanı arasında ayırım yoktur. Hele şimdi, 1992'de çok kimsenin nasıl savrulduğunu gözlerimle görüyorum! Ayrıca, düşünür İdris Küçükömer, yıllar önce "Türkiye'de, dipte sol sağdır, sağ da soldur" derdi. Böylesi bir 'kötülük toplumu'nda maalesef her şey olabiliyor. Fransız felsefecisi, çok ilginç ve özgün Louis Althusser de "İnsanın temel niteliği, tahmin edilememiş oluşudur" derdi. Böylesi bir yargıya varması beni çok ve uzun uzun düşündürmüştü. Hâlâ da bu sözü enine boyuna düşünüyorum. Bu bakış aslında ortalığı karıştıran, kimi insanları ise küplere bindiren bir görüş de olabilir. Ben sivri, aykırı, daha önce hiç söylenmemiş 'ilk kez düşünceler'den hiç korkmuyorum. Gerçekte hiç kimseden ve hiçbir kurumdan da korkmam. Ama ne yapalım olgu olarak durum böyle. Ve maalesef her alanda ve her konuda da böyle.

Şerif Mardin gibi büyük bir düşünürün, İsmet Özel'i yakalamış olmasına, *Dergâh* dergisindeki araştırmasında ve yazısında meramını İsmet Özel'i vesile kılarak, ondan yola çıkarak anlatmış olmasına, gerçekten çok sevindim. Şerif Mardin gibi bütün Türkiye'nin büyük bir sosyologunun ve yine Türkiye'nin bir siyaset bilimcisininin.

Nilgün Marmara (1958 - 1987)

Nilgün Marmara'nın "dünyanın arka bahçesini görüşü", çılgın aşkı, garip bir kız oluşu ve kimselere benzemezliği başlangıçta

pek farkedilmemiştir. Yalnız ve yalnız kendisinin 'marjinal' oluşuna baktılardı. Üstelik yanlış bir bakışla, 'marjinal'lık'i; 'ilginç' olmakla, 'özgün' olmakla karıştırdılar bilerek ya da bilmeyerek! Evet Nilgün Marmara hem ilginç, hem de çok ilginç, hem de özgün ve de kimseciklere, hiçbir arkadaşına hiç benzemeyen bir kızdı. Ve yukarda dediğim gibi "dünyanın binbir renkli ve binbir çiçekli arka bahçesini de görmüştü". Bunlar doğrudur. Ama Nilgün Marmara yalnız bunlardan oluşmuş ve oluşan bir insan değildi. İşte benim yanlış anlaşılmuştur dediğim budur!

Tekrar ediyorum! Evet, "bu dünyanın renkleri solmuş arka bahçesini de görmüştü ayrıca". Ve bir kez, alabildiğine ve görülmemiş bir biçimde "sahiciydi". "Sahicilik" konusunda ender biriydi. Zaten "Sen alçakgönüllü davranırsan, kendiliğinden özgünlük ortaya çıkar". Bunu bile yanlış algıladılar; hunzırlıkla ve saflıkla. Doğrusu ne olursa olsun. İş yanlışlıktaydı. Fiziksel olarak değil ama, kendisi yalnız güzel bir kız değil, aslında (mecazi anlamda) tam bir erkekti. Ona Turgut Uyar'ın öldüğü 1985 yılında yazdım: "Şiir yalnız dallara özgü bir olgudur". Nilgün Marmara erkek ya; mektuplarıyla birlikte bana ilginç ve değişik şiirlerini gönderdi postayla ve de ısrarla. Bence şiirlerinin bütünü, sonradan bulunan, şiirlerle birlikte, yeniden basılması gerekir. Bir dolu kimi yeni şairden, özellikle sahicilik ve kimseye benzemezlik açısından bin kat daha iyidir. Nilgün Marmara'nın şiiri, o iki kitabı da, varsın Anglosakson şiirinin etkisinde olsun! Bundan ne çıkar. Biraz Sylvia Plath'a yakınmış filan! Ama kesinlikle bir arayış ya da arama içinde filan değildi. Şiiri bulunduğu yerde: Libya'da, Avusturya'da, Bodrum'da, Marmaris'te ve İstanbul'da da değişiyor ve derinleştiriyordu durmadan.

küçük İskender (1964 -)

Küçük İskender'in ilk adı gerçekten 'küçük' ama kendisi bir büyük şair bence. (*Adam Sanat*'ın bu son Haziran sayısında belki de en güzel ve en yetkin ve en önemli şiiri var. Bu noktaya nasıl vardığını kendisine sordum; akla yatkın bir karşılık alamadım. Mustafa Irgat'ın da *Beyaz* dergisinin 18. sayısında *Osiris Merdive-*

ni adlı şiiri beni şaşırtmıştı ve çok başarılı bir şiire nasıl eriştiğini, vardığını da sormuştum.)

Küçük İskender bence hagaragort şairlerden biri. *Elele* dergisinde geçmişti, bu Haziran sayısında *Gösteri* dergisinde de korkusuz yazılarını ve açıklamalarını okudum. Türkiye’de böylesine pervasız ve cesaretli şair yok gibi geliyor bana. Bütün Türk şiirinde birçok şeyi ya da hiç değilse çok şeyi göze alamazsan hiçbir şey yapamazsın! Bir büyük atılım ve yırtıklık gerekiyor bence. Kopuş. Hatta zorunludur da belirli bir açılış ve atılım için. Küçük İskender birtakım şeyleri tasarladığı gibi ya da olduğu gibi çekinmeden söyleyebiliyor. (Sözgelimi “Benimki 12 santim doktor bey. Sunay Akın’ın şiirleri ise daha kısa. Hem de çok kısa.” diyebiliyor.) Ben hayatımda insan olmuş bir doktora rastlamadım şiirde! “Dünyada şiirden başka ne var”* mıdır ki? Sorarım size!

Bir doktor şu ya da bu biçimde kirli ve çarpık mekanizmaya doğrudan doğruya girer. Hem devletin tam da kendisidir doktor. (Hiçbir doktor kendisini aldatmasın! Tersini söylerler ama bütün doktorlar devletten ve iktidardan korkarlar ve hem devletin, hem de devletle iç içe iki kaşık gibi geçmiş olan, iktidarın adamlarıdır. Doktorların çaktıracak ya da çaktırmadan iktidarla işbirliklerini Foucault enine boyuna çok iyi anlatır.)

1992, *Nokta*

* Edip Cansever’in lafı.

Aydınlara Bir Bakış Sürüyor

ECE AYHAN: Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu (Code civil et codes des obligations) 1924'te bir acele çevirilip yürürlüğe sokulmuştur. Artık bütün cumhuriyet çeviri bir cumhuriyet olmaya başlamıştır. Bu kanun da Meclis'ten geçmediği için Gazi Mustafa Kemal Paşa ile Uşakzade Latife Hanım Bakanlar Kurulu kararıyla boşanmak zorunda kalmıştır.

Hıfzı Veldet Velidedeoğlu bunu Yurttaşlık Yasası diye kullanmıştı. İsmet Sungurbey de aynı adla bir sözlük düzenlemişti.

Bence aşiret ya da kabile içgüdüsel davranışından biraz uzaklaştırılırsa -ki 'Sayın Muhbir Vatandaşlar' sayısının artmasını da içerir aynı zamanda- yerlere tükürüyorlar ama 'Yurttaşlık duygusu' artıyor gibi gelir bana. Yoksa artmıyor mu?

(Orduvlerinde arttığı kesin!)

Bugün 1984'te bile Türkiye'de okuma yazma seferberliği var. Milli Eğitim Bakanlığı'nın açıklamalarına baka, yurttaşlık duygusu korkunç artmış. Eh futbolda da öyle, milli maçlarda kolay kolay bilet bulunmaz!

CEMAL SÜREYA: Öyle dil sorunları var ki o sorunlara aydınlar hiç yaklaşmamışlardır. Sözgelimi, Türkiye'de Türkçe konuşmayan insanlar vardır.

E.A.: Aydınların kendilerine göre çok daha önemli sorunları var galiba. Neden laik ya da Sünni olmayanların sorunlarıyla ilgilensinler! Yine sözgelimi Türkiye'de milyonlarca insan için barınma ve konut sorunu dayanılmaz boyutlarında olduğu halde, şehircilik diye bir şey çevirerek çıkarılmışlardır.

C.S.: *Yalçın Küçük*, Aydın Üzerine Tezler kitabında *Şinasi*, *Namık Kemal* ve *Ziya Paşa* için *Tanzimat*'ın 'aydın sayılan' üç âsi delikanlısı diyor.

E.A.: Bırakıyorum şimdi *Tanzimat*'tan yani 1839'dan önceki yılları. O günler pek bilinmez. *Yakın geçmiş* dahi dipsiz bir kuyuya düşürülmüş gibi. Sanki bu insan topluluğunun belleği yok! (Ne demiştir 1950 ile 1960 arasındaki dönemde? *Hâfıza-i beşer nisyan ile malüldür!*)

Bellek denilen şey ancak bin yıl sonra 1865'te biraz İstanbul'da Bentler'de Yeni Osmanlılar Cemiyeti'yle ortalığa çıkar. (*Namık Kemal* bir ada sürgününden İstanbul'a dönüyor. Güverte dedir. Vapur Tophane'ye yanaşmaktadır. Rıhtım da bekleyen bir kalabalık var. *Namık Kemal* sevinir, "duymuşlar demek ki sürgünden geldiğimi, beni karşılıyorlar!" Oysa *Namık Kemal* vapur merdivenlerinden rıhtıma inerken orada bekleyenlerden biri yanındaki sorar: "Kim bu sakallı?" *Namık Kemal* işte buna çok üzülmüştür. Yeni Osmanlılar "küçük de olsa biz bir kamuoyu yarattık" derler ya.

Evet, kimdir bu okumuşlar? Bunlar yalnız dolaylı olarak devlet işlevine ortak da değillerdir, doğrudan doğruya devlet memurudurlar. (Bir dergide *İdris Küçükkömer* yazmıştı; "Bugün biz dahi bürokrasiyi içimizde, benliğimizde bulabiliriz...")

Farkında olmasak da yaşantımızda ona uyarız ya da uydururlar bizi... Ulema da devletindir, profesör de devletin profesörüdür...")

Ziya Paşa, *Namık Kemal* ve *Şinasi* dedik. (Doğrusu ya. Kimse bu üç şairin şiirlerini okumamıştır, okumaz! Bilinenler hep lise edebiyat kitaplarındandır.) İlk aydınlarmış bunlar? Böylece çekirdek olarak dahi bizim topluluğumuzda entelektüeller'in olmadığı anlaşılıyor. Bunlar İstanbul'da de giyerler. 1839'dan bu yana olup bitenler biraz da (ve yalnızca) kılık kıyafet değişimidir, tüccar-terzilerden giyinirler. *Asi çocuklar* denmiş olabilir, keşke öyle olsalardı, ama benim belleğimde bu konuda bir şey yok. (*Namık Kemal*'in 2. *Abdülhamid*'e yazdığı mektuplar Midilli Mektupları, F.A. Tansel derlemiştir.)

“Ayıptır Söylemesi: Rimbaud”

AHMET SOYSAL: *Yani tam çarptığı yıl Rimbaud'nun, 52...*

ECE AYHAN: 1952. Siyah kaplı bir kitap*. Güzel bir antoloji. Parçalar olduğu gibi alınmış. Güzel yorumlar da var.

A.S.: Özellikle *de galiba Illuminations ilginizi çekti, düzyazı şiirler...*

E.A.: Her zaman düzyazıları çok sevdim. Yahya Kemal'in lafı doğru: “*Esas edebiyat nesirdir*”. Şiir, fazladan bir şey. (Erkek de, fazladan varlıktır. Erkek fantezilere düşkün varlıktır.)

A.S.: *Ama siz düzyazı şiire ilk, Kınar Hanımın Denizleri'nden sonra başladınız. Ya da önceden yazmış mıydınız bazılarını?*

E.A.: Daha önce düzyazı deneylerim de var. Hikâyeler.

A.S.: *Birkaç hikâyenez yayınlanmış galiba, bazı dergilerde?*

E.A.: Beş!

A.S.: *Ama asıl düzyazı şiir döneminiz Kınar Hanımın Denizleri sonrası başlıyor:*

E.A.: *Bakışsız Bir Kedi Kara'da Rimbaud'nun etkisinde kalmışım denebilir, istenirse. Illuminations'u okuduktan sonra yazmıştım.*

A.S.: *Une saison en Enfer'i de o yıllarda okudunuz.*

E.A.: Onu önce okudum.

A.S.: *Önce onu... Ama sizi daha çok Illuminations çekti.*

E.A.: Evet.

A.S.: *Niçin acaba? Bunu açıklayabilir misiniz?*

E.A.: İnsanın kendi hayatıyla örtüşen şeylerle ilintili herhalde...

* Jean Rousselot: Panorama Critique de la Poésie Française.

A.S.: *Oysa Une saison en Enfer daha otobiyografik bir yapıt. Yani birtakım deneylerine daha çok değindiği bir yapıt.*

E.A.: Öyle.

A.S.: *Yaşadığı şeylere... Hatta şiir anlayışına da...*

E.A.: Onlarda metin var. Biz zaten, *metin* getirdik... yani İkinci Yeni ya da benim *Sivil Şiir* dediğim şey... Yani Cemal Süreya, Sezai Karakoç. İlk oluyor.

A.S.: *Yani bir çeşit kurgu olarak yazı... kurgu.*

E.A.: 'Kurgu' tabii.

A.S.: *Kurgu, tam anlamıyla.*

E.A.: Ama 'montaj' anlamında değil.

A.S.: *Fiction anlamında da değil.*

E.A.: *Fiction* da değil.

A.S.: *Agencement belki, yani bir araya getirme, belirli bir düzene göre bir araya getirme... agencement...*

E.A.: Evet... Benim bildiğim kadarıyla bu Türk şiirinde ilk oluyor galiba...

A.S.: *Bir çeşit örgü de... sıkı örgü...*

E.A.: Hah... şimdi bulduk: Sıkı 'örgü'. Tezgâhta çalıştık aslında. Sözgelimi kendimizi hiç katmamaya çalıştık. Olabildiği kadarıyla. İnsanın kendisini tamamiyle katmaması olanaksızdır.

A.S.: *Bu şey anlamına da geliyor... yani bir metnin üstünde çok çalışılıyor... örülüyor...*

E.A.: Evet. Hatırlıyorum... 100 kadar kopya olur. 99'unu yırtıp atarsın. Sonuncu metni koyarsın.

A.S.: *Bakışsız Bir Kedi Kara döneminde...*

E.A.: Onu söylüyorum.

A.S.: *Rimbaud için de çok hızlı yazdığı söyleniyordu bir zamanlar. "Büyük dâhi çocuk, bir seferde çıkmış bunlar!" diyorlardı. Halbuki çok çalışmış Rimbaud. O, sonradan düzyazıları incelediğinde çıkıyor... Karalamalar var... yeniden dönmüş, yeniden yazmış... yani uzun bir çalışma sürecinde çıkmış o metinler.*

E.A.: Görünüşteki hız düşüncesi doğru değil aslında... o da yanlış biliniyor.

A.S.: *Ya da: hızın üstünde bir çalışma oluyor.... Mesela bu hız konusuna René Char değiniyor...*

E.A.: Şairlerin hız hikâyesi başka bir şey. İnsan yılı, ışık yılı gibi, *şair yılı* da olması gerekir, *şair saati* de. Bir şairin bir saliselik düşü, belki 50 yıllık yaşama karşılıktır.

A.S.: *Mesela René Char, "buluşu, Rimbaud'nun, hız'dır" diyor.*

E.A.: Hız dediğim gündelik hayat, garsonun bir şeyi hızlı getirmesi, bir kızın hızlı yürümesi filan değil... Başka bir kavram bulmak gerekir. Aklıma yine Yahya Kemal geliyor... Zaten bu uslu coğrafyada Rimbaud'yla kimsenin ilgisi olmamış. Ne Rimbaud'yla ne Lautréamont'la. Şuna parmak basan Şerif Mardin'dir: '*Uslu resimler*', Türkiye'de dikkat edin, bütün resimler uslu resimlerdir. Hiçbirinin '*satanique*', '*démoniaque*' yanı yoktur.

A.S.: *Acıya fazla değmiyorlar. Sıkıntıya, deliliğe. İçeri'ye. İç derinliğe değmiyorlar.*

E.A.: Evet, hiç girmezler.

A.S.: *Bir yerde duruyorlar, demek istiyorsunuz.*

E.A.: Biraz da kendi hayatlarıyla ilgili .

A.S.: *Bir çeşit 'nostalji', 'melankoli', 'hüzün'... Hüzün sözü, biliyorsunuz, çok geçerli bir söz.*

E.A.: Evet, öyle bakarlar. Çok yaygın. Sözgelimi, hüznü bir kızsız sevilir. Rudolf Valentino'yu çok severlerdi, hep böyle süz-gün baktığı için. Oysa adam miyopmuş.

A.S.: *Ayrıca hüznü denilen şey de kapsanan bir şey. Yani akıl, bilinç, onu kapsıyor...*

E.A.: Sonra, kazık yiyince. Kazık yemenin getirdiği şey hüznü değildir ki. Sözgelimi, *aşk kırgınlığına* uğrar kimi insanlar. Şimdi, ne bileyim, Yaşar Çabuklu'nun *aşk kırgınlığına* uğraması başka, senin uğraman başka...

A.S.: *Taşralı, Parisli değil Rimbaud...*

E.A.: Üçümüzün de yakın akrabasıydı Rimbaud. Sezai Karakoç'un da, Cemal'in de, benim de... Yakın akrabamızdı. Ben Rimbaud olarak, *küçük Rimbaud* olarak, '*Japon Rimbaud*' olarak, İsmet Özel'i görüyorum. Rimbaud Harrar'a gitti, dağlara. İsmet Özel ise çöllere gitti. Bizim şiir tarihimizde, hatta düşünce tarihimizde böyle savrulan yoktur. (Düşünce tarihimiz de yok ya. Düşünce tarihimiz memurlar dalaşındır aslında.)

A.S.: Yani, biraz toparlayacak olursak, Rimbaud'da sizi o sıkı örgü olgusu çektii...

E.A.: 'Sıkı örgü' ve 'metin'.

A.S.: İçerik olarak da birtakım yakınlıklar söz konusu...

E.A.: O konuda bir şey söyleyemem ben. O mahşer gününde anlaşılır.

A.S.: Aslında belki iki içerik düzlemi bulunabilir Rimbaud'da. Biri, acı... En derini. Umutsuzluk da var, karanlık bir şey var... çocuklukla ilgili bir takım karanlık deneyler var...

E.A.: Ben karamsarım!

A.S.: Karanlık deneylerin öne çıktığı söylenebilir kimi dizelerinde, düzyazılarında. Yer yer çocukluğa ve bir karanlığa değinme var Rimbaud'da. Bu belki birincisi içerik düzlemlerinin. İkincisi şu olabilir: ileriye dönüklük, yani 'Commune'ün şairi' denilen Rimbaud... ondan sonra, ileriye dönük atılımların şairi... modernliği savunan... "mutlak olarak modern kalmak" diyen yazar. Yani içerik olarak da modernlik var.

E.A.: Modernlik onunla başlar tabii... Kesin anlamda.

A.S.: İçerikteki iki düzleme ne diyorsunuz? Biri o karanlık, acı düzlemi. Biri de aslında iyimser, ileriye dönük bir düzlem. Bunların ikisi bir arada olabiliyor mu şiirde?

E.A.: Olabilir.

A.S.: Çünkü ben de karamsarım dediniz, ama ileriye dönük bir çaba, bir ufuk...

E.A.: Yalnızca bir şey oldu. Bir parça İlhan Berk girdi araya Sivil Şiir'de. Anlamsızlığa (non-sense) kaydırmaya çalıştı.

A.S.: İkisi nasıl bir arada olur? İçerikteki o iki unsur? Karanlıkla iyimserlik nasıl bir arada olur şiirde, sıkı örülmüş bir şiirde?

E.A.: Ama, insanın yarısı kötülüktür, bence.

A.S.: Yarısından fazlası hatta, diyorsunuz...

E.A.: Türkiye'de fazla. Yüzde 99. 60 yaşına kadar birtakım şeyler gördüm. Sözgelimi, edebiyatçı arkadaşlarımla yüzde 99'u pis herifler. Yaşayarak gördüm! Ya sahtekâr, ya hırsız. Ben etik'çiyim falan derim ya. Rimbaud da ahlâkçı aslında. Yani ahlâkçı olmadan girmemiş zaten şiire.

A.S.: Yani kötülüğü adlandırmak var. Zaten modern edebiyatın büyük bir unsuru bence. Baudelaire'de başlıyor belki. Rimbaud'da sürüyor, Artaud'da sonra... Yani kötülüğü adlandırmak, saptamak...

E.A.: Kötülüğü görmezsen, hiçbir şey yapamazsın!

A.S.: ...*Ve Artaud'nun deyimine göre 'büyüleyici' etkisini de... İnsanları farkında olmadan büyüleyen, insanların da farkında olmadan katıldıkları o büyü etkisini durdurmak, aslında... ve onu saptamak önce... durdurabilmek... onunla başedebilmek için.*

E.A.: Son kitabımın adı *Çanakkaleli Melâhat'e İki El Mektup*. Onu '*Çanakkaleli Melâhat*' diye anıyorlar. Baba hem öldürülmek, hem de sevilme için. *Çanakkaleli Melâhat* da öyle. İki el mektupla: öldürmek istiyorsun.

A.S.: *Karanlık derken, dediğiniz gibi, yanbaşınızdaki insanlar... ama aynı zamanda çocukluk deneyleri, ayrıca toplumun tarihi.*

E.A.: Hep birlikte... tek başma bir şey olmaz!

A.S.: *Hep birlikte oluşturdukları bir büyük kötülük hali, bunu söylüyoruz.*

E.A.: Kötülüğü kurcalamazsan zaten hiçbir şey yapamazsın. Ne resim yapabilirsin, ne düşünebilirsin, ne felsefe...

A.S.: *Kötülüğün içine 'girmek' lâzım, tabii, iyice 'girmek'...*

E.A.: "Felsefe yapmak için ölmek gerekir" der Platon.

A.S.: *Belki umudu kurmak için de oraya girmek lâzım, o karanlığa... O karanlıkla ilişkiye...*

E.A.: Başka nereden kurabilirsin?

A.S.: *Bu yüzden Rimbaud'nun şiirinde de, kendi şiirlerinizde de, bir çeşit umut var diyorsunuz, bir yerde...*

...*Şiirin kendi başarısı da... Yani yüziüncü sefer bir sonuç çıktığında, ve artık "bu bitti" denildiğinde, son haline geldiğinde şiir... o da bir çeşit umut yaratıyor mu? Şiir, en karanlık şiir de olabilir.*

E.A.: Şiire göre değişebilir bu.

A.S.: *Bir çeşit coşku yaratıyordur tabii... sevinç yaratıyor... yani "bitti" diyorsunuz.*

E.A.: Sevinç yaratıyor. Oradan anlıyorsun. Kımıldadığını anlıyorsun. Bir şey kımıldarsa o bitmiş demektir.

1992, Beyaz

Sahici İnsanların Ecesi

Emel Gunca

Türkiyeli ve mülkiyeli şair Ece Ayhan... Orta ikiden ayrılan çocukların, iki kapıdan çalışan Melahatların, karaşın Sirkeci vatandaşlarının ters sesi... Ecevit'in dürüstlüğüne bigâne kalamayan, Edip Cansever'in zenginliğini "yakışıklı" bulan, yetimhanelenenden yetişen şairleri baştacı eden ak saçlı Ece Amca...

Ece Ayhan'ın çocukluğu, 'Abanoz Kerhanesi'nin yanibaşında geçmiş. "Sivil toplumda, orospu da olacak, pezevenk de, esrarkeş de, polis de..." diyor... Okuyarak öğrenilmiş bir görüş değil Ece Ayhan'ınki; çocukluğu, gençliği... bunu ona yaşam öğretiyor. Nilgün Marmara'nın intiharının nedeni olarak, "dünyanın arka bahçesini görmüş olmasını" gösteriyor. "Çünkü" diyor, "orayı görürseniz, renkler solar!". "Siz gördünüz mü?" diye soruyoruz. Konuyu değiştiriyor. Sonra siyah-beyaz şiirler yazıyor.

Onu ilk kez bir buçuk yıl önce, arkadaşım İbrahim Yılmaz'ın dükkânı 'Sahaf Simurg'da gördüm. Dükkânın önündeki sandıklardan birine oturmuş, birkaç gençle söyleşiyordu. İlk an, kitaplara düşkün bir emekli imajı yaratmıştı bende. Fakat gençlerin ona saygı ve hayranlık dolu ilgileri beni meraklandırmıştı.

İbo fısıltıyla kulağıma, "Ece Ayhan" dedi. Daha çok ilgilen-dim. Başında yan yatmış bir fötr şapka, gözlerinde koyu renk gözlükler, hızlı baş hareketleriyle yanındakilere bakışlar atıyor

ve aynı hızla konuşuyordu. Zaman zaman kesik kesik kahkahalar koyveriyordu. Anlaşılmaya çalışan biri gibiydi devinimleri. Ben ilgisini çekmemiştim. Böylece onu daha rahat izleyebiliyordum.

Daha sonraları ona dair çok şey dinledim İbo'dan. Yaklaşık dört yıl birlikte oturmuştu Ece'yle Tarlabası'nda. Alt kattaki Çingene klarnetçinin etüdlerini birlikte dinlemişlerdi dört yıl. Ece'nin geçirdiği ağır beyin ameliyatlarından ve edebiyat dünyasında nasıl ağır yargılandığından dem vurdu ayrıca. Ece çok iyi, çok onurlu bir adamdı ona göre.

Bir daha karşılaşmadım Ece'yle. Ta ki birkaç hafta öncesine dek. Sombahar dergisine telefon ettiğimde Orhan Kâhyaoğlu, "Gelsen, Ece burada" dedi. Hürhan'dan hızla çıkıp, Sombahar'a değin âdeta uçtuğumu anımsıyorum. Vardığımda Ece ve Orhan'dan başka Tuğrul Tanyol ve Mazhar Candan da oradaydılar. Ece aynı fötr şapkası ve koyu yeşil gözlükleriyleydi. Yine gençlerle söyleşiyordu. Tanıştık.

Birçok farklı mekânda bir araya geldik. Ve birçok şey üstüne konuştuk. Ya da daha çok o konuştu. "*Bütün dünyayı parantez içine alırsınız. Parantezi çıkardığımızda mutlak ben kalır*" dediği gibi, çok kendiyleydi sanırım. "Sanırım" diyorum, çünkü onu çok çıplak bir biçimde tanımak için dört beş kez bir araya gelmenin yeterli olduğundan çokça emin değilim. "Sivil Toplum" tanımına aldığı gerçek insanlar sevdikleri. "Bu bir insanın, zavallı, üşümüş küçük bir kediye şefkat gösteren birinin, kendini onunla özdeşleştirme kaygısı olabilir mi?" diye düşündüm. O "gerçek insanlar"ın, orospuların, pezevenklerin, serserilerin yamacında büyümüştü. Ve dediğince, "*Pazartesiler hariç, her gün orospulardan konuşulurdu öğrenciliğinde. Pazartesiler futbola aittir.*"

Çengelköy tarafında, henüz Ortaköy gibi ırzına geçilmemiş bir kıyı kahvesinde oturduk akşama değin. Haber Müdürümüz Reha, Ece ve ben. Ağını onaran ve birbirleriyle küfürlü konuşan balıkçıları gösterdi, "*İşte sivil toplumun gerçek insanları.*"

Ece Ayhan doğallıkla çok entelektüel bir kişiliğe sahip. Günlük gazeteleri, dergileri, kitapları, filmleri, konserleri izliyor. Ancak bu donanım yaşamın ve insanın özüne yönelik değil kanımca. Yani Dostoyevski'nin bunalımlı tiplerine uygun değil Ece.

Zaten 'bunaların' memur zihniyetliler olduğunu söylüyor o; "canları sıkılır bunların" diyor, "mutsuzdurlar; biz mutluyuz aslında." Bu sözlerin anlamını biraz da insanların ona olan tavırlarına neredeyse içgüdüsel denebilecek tepkilerde bulunmasından çıkardım. Bodrum postanesinde özel sorunlarına karışmakta ısrar eden Ünsal Oskay'a gösterdiği tepki ve diğerlerinden. "Belki bu nedenle gerçek insanlara sığınıyor" diye düşündüm. Bilgi düzeyleri yüksek, düşmanlıkları yoğun ve ustalıklı insanlardan kaçış... Yaralanmaktan korkuyor.

Reha'ya, "bir orospuyu fethetmek gerçekten çok zordur, olanaksızdır" diyordu kıyı kahvesinden çıkarken, "Kara Devlet'in adamı görürler 'efendileri'. Güvenmezler; ruhlarını kaparlar."

Ece, Cemal Süreya'ya sevgi ve hayranlık dolu. İki lafından biri 'Cemal'. Ve Cemal Süreya Cumhuriyet tarihinin en iyi birkaç şairinden biri ona göre. "Bence şiir kolay" diyor alaycı gülüşüyle. "Sosyal demokrat olmak gibi, birçok şey gibi, Türkiye'de şiir de yanlışlık üzerine kurulu. Bir şey üç kez yanlış yapılıncaya bilimsel oluyor. İnsan ve şiir bence bellektir. Şairler önce yakın akrabalar arasından çıkardı. Şimdi parasız yatılılardan, yetimhanelerden çıkıyor. Önce İkinci Yeni garipsendi. Sonra sonra alışıldı."

Ece de İlhan Berk gibi Ecevit'i edebiyata en yakın politik kişi olarak görüyor. Ona göre Ecevit, "Divanı olan son sadrazam", Ve ekliyor "Ecevit aşırı milliyetçi oluşu dışında çok iyi bir adam. Çok dürüst. Bu konuda nesnel değilim. Dürüstlüğü önem veririm." Doğrularcasına başını sallıyorum. Prof. Ünsal Oskay'ın ve İbrahim Yılmaz'm Ece'nin onuruna ve dürüstlüğüne ilişkin anılarım anımsayarak. "Bir yıl önce Dalan'ın bir demecini okudum. 'Ben devlet için çok az çalıştım ve özel sektöre geçtim. Adam -Ecevit- iki dönem başbakanlık yapmış. Balkonu yıkılmış, yaptırılmıyor' diyor Ecevit için. Geçen gün gazetede gördüm. Konuklarına çay taşıyor. Böyle adamları yaşıtmıyorlar. Yazık."

Yeğenlerinin Beylerbeyi'ndeki konforlu evindeki rahat koltuklara gömülmüş sütlü neskafelemizi yudumluyoruz. Bu ak saçlı ve ak yüzlü adamın bizi niçin böyle bir evde karşıladığını düşünürken bir yandan da devinimlerini izlemekteyim. Sanırım, Ece'nin "Sivil toplumunun gerçek insanlar"ına takılı kaldım. Bir ara Reha'ya, "Diyalektik materyalizm insan düşüncesinin

en önemli gelişim aşaması" dediğini işitiyorum. Bu düşünceyi öncülüyle, ardılıyla birlikte ele alıyor ve adına 'Ren Düşüncesi' diyor. Sultanahmet'teki çay bahçesinde mal sahibi olmaya karşı olmadığını, sorunun zenginliğin doğallıkla yaşanmayışının insanları mutsuz kılmasından doğduğunu söyleyişi geliyor aklıma. Usumdaki kimi çelişkiler yerine oturuyor. Ece'ye göre zenginliğini en doğal ve alçakgönüllülikle yaşayan kişi Edip Cansever. "Edip zengindi. Bizle, salaş bir meyhaneye oturduğunda çoğunluk hesabı o öderdi. Son derece bizden biriydi. Ancak bizden ayrıldıktan sonra taksiye biner, Bebek Oteli'ne içmeye giderdi."

Reha'nın "Sivil toplumu savunuyorsunuz. Marx düşüncesiyle bunun bir çelişkisi yok mu pekiyi?" sorusuyla yanlarına dönüyorum. Çantamdan fotoğraf makinemi çıkarıp geniş açımı takıyorum. Objektifin ardından onu izlemek kolaylaşıyor. "Bütün insanlık düşüncesinde çelişki var. Bunda rahatsız olacak bir yan yok. Çelişkisizlik yok. Ayrıca bence Marx'ın düşüncesi, sivil topluma açılır zaten." Ece, "Çelişki hep var" derken, Türkiye'deki bir örneğine de işaret ediyor, İdris Küçükömer'in şu sözlerini hatırlatarak; "Türkiye düşüncesinde sol sağda kalmıştır, sağ ise solda..." Sonra anlatıyor bu çelişkiyi Ece: "Bütün arkadaşlar resmi adamlarla dostluk kurdular. Yukarıdan baktılar. Çünkü Paris'e, Londra'ya gitmek vardı."

Özel yaşantısı ve duyguları üstüne konuşmaktan kaçınıyor. Daha çok olaylar ve insanlar üstüne söyledikleri. Kendisi ise tanık yerinde olmaktan hoşlanıyor. Sürekli defans halinde. Ahh, işte gene Reha; "İntiharından önce size herhangi bir işaret verdi mi?" Nilgün Marmara'dan ve intiharından söz edildiğini anlıyorum. Kulağım onlarda, makinemi yerleştiriyorum. "Evet, Hıyar Metin (Metin Özek) Nilgün'e saldırmak istemiş. 'Tedavinin içinde bu da var' demiş, bunun gibi sonu hazırlayan şeyler. Dışlanma. Gerçekliğin sonuna kadar giden insanlar dışlanırlar. O, dünyanın arka bahçesini görmüştü. Onu görünce bütün renkler gider." Acı bir sessizlik. Poesium üstüne bir şeyler sorayım dedim. Caydım, bu konudaki görüşlerinin basına çokça yansıdığını düşünerek. Ancak Poesium tartışmalarının sonucunda, Can Yücel'in Nankörce dergisinin ilk sayısında "Nankörce" tutumuna kırgın. Bir şairin şiiriyle değil, özel yaşamıyla yargılanmasına da. "İnsan altmış yıl

yaşıyor. Binlerce olay geçiyor başından. Bunlar arasındaki tek bir olay kendisine bir silah olarak çevrilmeye çalışılıyor” anlamında bir şeyler mırıldanıyor. Ve kendisini korumaya çalışan, o kısa ve hızlı kahkahasını koyuveriyor acı bir nüansla.

Bizi Üsküdar İskelesi'ne kadar geçiriyor. Tokalaşıp vedalaşıyoruz. Vapura binerken Reha bana, “Notlarını aldın mı?” diyor ve gazetesine eğiliyor. Bir belirsizlik hissi duyuyorum. Tuttuğum notların bir banda kaydedilmiş giyinik sözcüklerden öte bir anlam taşımayacağını düşünüyorum belki. Benim gözlemlerimin, o ak yüzlü, kaçamak bakışlı adamı duruca yansıtıp yansıtmayacağından, kaygılanıyorum. “Bakışsız bir kedi kara” olmaktan ya da...

1991, Tempo

Müzikte Geniş Soluklar

Leylâ Pamir'in , "Müzikte Geniş Soluklar" kitabı (Ada Yayınları) üzerine:

Türkiye'de, bence her bir şeyden önce, çok şey gibi, yamru yumru da olsa, bozuk sesler çıkartsa da, küçük kasabaların bandoları olmaları gerekir.

Gerçekten de, yazın ve (özellikle) 'şiiir toplumu'nun müzikle öteden beri pek bir bağıntısı yok, olmamıştır! (Ben 1968'de bir-iki 'sırtlan derinliği'ndeki Sinematek'te çalışırken, bir gün *eski* arkadaşlarla birlikte Şişli'de Kervan sinemasında bir Fransız filmi izliyoruz; filmde bir adam evine gelir ve *fagot* çalmaya başlar; yanımızda oturan, algılamaları ancak sınıf geçebilir orta irfanlı ortaokul hocalarının çok sevdiği -*her şey şiiirde de dengi denginedir, karşılıklı*- Edip Cansever, karanlıkta, bana, "Bu çalgının adı nedir?" diye sormuştu.

Gariptir. Bugün 1989'da dahi, yaşı 50'nin altında bulunan genç şairlerin yani "sanat şahsi ve muhteremdir" diye düşünen *oğuz* şairlerin büyük çoğunluğu, çalgıları tanıma düzeyinde bile müzik bilgileri edinmeye yüz vermezler. Bunlar nedense AKM'nin ucuz cuma konserlerinde de pek görünmezler. (Islah olmuş olanlar politikadan o denli ürkmüş ve ürkütülmüşlerdir ki, her türlü kültürü boşlarlar. Yandığımı! düpedüz politika bile, ıslah olmuş olanlarca, 'depozite' kılınmışlardır!)

İşlediğiniz işlerinize bakıyorum da, benim dikkatimi ilginç bir toplumsal olgu çekiyor:

Türkiye'de çevremizdeki bir sanat dalının başka bir yakın

sanat dalından, gelişmelerden ya da hiç değilse değişmelerden haberi olmuyor. İstanbul'larda ayrı ayrı ve bölük bölük, âdeta 'birelerle kol kültürler' varmış gibi geliyor bana.

Yaşayan Türkçe'nin en önemli birkaç şairinden (ve kaynağın-
dan) biri olan Sezai Karakoç'u sorsanız, 'okumuşlar' onun ancak
tornacı filan olmadığını bilebilirler, o da bilirlerse! Ve cümhuri-
yette gelmiş geçmiş en yetkin düşünür olan İdris Küçükömer'in
adını bile duymamış olanlar vardır!..

Ne hikmetse müzikçiler, özellikle yorumcular (ya da daha
doğru bir deyişle çalgıcılar) Türkiye'nin müzik dışında kültür
olaylarıyla, oluşmalarıyla da pek ilgilenmezler. (Ama sözgelimi
insan haklarına cümbür cemaat kesin karşı ve karşıt oluşuyla
ünlenmiş bir başyöneticinin elini, -herkesi çiğneyerek hem de-,
öperek 5 milyon aylığa kavuşarak İstanbul konser salonu yöne-
ticiliğini alabilirler. Zaten denir ki müzik ve sinema eleştirmen-
leri bütün meslekler içinde en çok motor yağı tüketenlerdendir.
Buna çok üzülürüm.)

Yani kısacası gerek tataratitirilerin, paskalyaların, gerek
sırtlanların... aynı soy kütüğünden olduğunu düşünüyorum.

Bence Leylâ Pamir'in *Müzikte Geniş Soluklar* kitabı yine de
aslında güzel bir çeviri yığıntısı gibi. Ama kitap nedense ünlü
'sarı' aileden birine adanmıştır. Önsöz'de handiyse kolej arka-
daşlarına da teşekkür edilecek. (Avukat olmayı taslayan 'kitabı'
yayıncıya bile teşekkür var. Leylâ Pamir'in yakında sporla gö-
revli bir bakana kültür işleri için teşekkür ettiğini görebiliriz!)

Kitabın dili nedense burada özensiz, çeviriler çalakalem ya-
pılmış. ('Konformizm'i yani uydumculuk'u Leyla Pamir 'konfor'
diye çevirirse iş 'konçlu terlik'e dek gidebilir!)

'Kakışım' (dissonance) konusunda bir şeyler söyleyeceğim:
1955-56'larda Ankara'da, taşradan gelmiş, parasız yatılıların şiir-
de 'uyumsuz seslerin uyuşumu', beklenmedik, 'sıçrama'sı olmuş-
tu. Böyle.

1988, Argos

Bir Önsöz Gibi

Elimdeki defterlerin küçük bir bölümünü Ankara'da 1981 Ekim'inde yayınlamıştım, aşağı yukarı olduğu gibiydi yinelemelerle, yanlışlarıyla, gelişi güzellikleriyle...

Gümüşlük İskelesi'nde Ekim 1982'de yayınlanmamış bu defterleri daktiloya çektim ve bir dosya olarak koyup kaldırdım. Böylece bütünlemiş oldum defterleri. O günleri düşünme fırsatı da çıktı bana, kimi olgular üzerine düşünme olanağı da. Zaten düşüncelerimi enine boyuna gözden geçiriyordum, 102 yıllık ya da 26 yıllık düşüncelerimi. Çıfıt çarşısı gibi bir bellek... Kısacası bir hale, yordama sokmaya çalışıyordum vargularımı, yargularımı, değer yargularımı, akıl yürütmelerimi, görüşlerimi, düşüncelerimi... Bu açıdan da iyi oldu defterleri daktiloya geçirmek. Bir çekidüzen vermek gibi bir şey insanın kendisine. Artık serinkanlılıkla bakıyorum olup bitenlere... Uzatmıyayım. Uzatmıyacağım.

Biraz yoğurmaya çalıştım bu gereçleri, olabildiği kadar doğallıkla. Şimdi bile hiçbir yazmsal yanı yok bakıyorum da bunların. Yine de benim için kimi ufak ipuçlarıdır askılı belleğime yardımcıları olsunlar diyedir. Görülsün ki, bunlar badem bıyıklı, göbekli, askılı pantollu birinin dipyazıları değildir. Oraya oralara yakışmıyan, yakışmıyacak birinin dipyazıları işte. Zaten ben de Zürih'de bulunurken, kendimi pahalı bir 'burs' bulmuş, sağlık pahasına burs bulmuş biri olarak görüyordum. Ben İsviçre'ye filan gidecek adam değildim. Zaten kimi eski arkadaşlar hemen pişman olmuşlardı aracı oldukları için oraya gönde-

rilmeme. Bir yanlışlık işlenmişti işte. Aykırı bir dal'm Zürih'de ne işi var? Oldu bir kez. Ben de bu olgunun kimi defterlerini okurlara sunmak istedim o kadar. Bütün yaptığım iş bu. 'Defterler' kitabında, 2 Nisan 1975 dipyazısının sonlarında bir şeyin kafamı kurcalamış olduğu anlaşılıyor. 3 Nisan'da da şunu yazmışım: "Tarih ayağa kalkılınca görülecek bir nesne değildir." Tarih sözcüğünün yabancı dillerdeki kök anlamına gidiyorum. Elim Bedia Akarsu'nun TDK'ndan çıkan *Felsefe Terimleri Sözlüğü*'ne uzanıyor. Tarih; "anlatmak, bilmek, bilmeye çalışmak... Zaman içinde değişimlerin tümü. (Historein)"

Daha iyisi dolaşıma salınmadıkça Eytışimsel Özdekçilik terimini kullanıyorum ben. Eytışimsel özdekçilik bakışlarında toplumsal olguların en alttaki ya da en yukarıdaki nedeni iktisadi olgulardır hep, başka bir dolu nedenlerin yanında.

Herkes tarihin yeniden yazılmasını ister.

Bir kez herkesin bir kendi tarihi vardır; "*benim yaşamım bir romandır*" diyenler de işitilir, "*benim yaşamım bir tarihtir*" diyenler pek olmaz ama "*onun yaşamı bir tarihtir*" denebilir.

1984, Yeni Defter (Önsöz)

Bir Soruşturmaya Yanıt

'Günümüz şiirinin okurla olan ilintisi' sorunu ilgilendirdi beni. Buradan girmek isterim. Ama şöyle koysak nasıl olur: 'Şiirin bugünkü okurla olan ilintisi'? Okuru yalnız şiir değil, şiirin yanındaki yaratışlar da değiştiriyor, başka oluşlar da değiştiriyor, yani elbirliğiyle yapılır bir değişim.

Bilinir ki, bugünkü okurun ilgi alanları çeşitlenmiştir çok. Bunlar siyasal, toplumsal sorunlar olsa çoğunlukla, takılmıyacağım; şu küçük geçmişteki sol yayınlara gösterilen ilgi gibi örneğin, böylesi bir ilgi sonunda şiire daha bir kolay açılabilir. Ama okur ayaktopu, at yarışları, polis hikâyeleri, resimli romanlar v.s. peşindedir ve daha yüzlerce şeyin peşindedir. Onları oraya bugünkü şiir sürmüştür demek ineklik etmektir. Bu olgunun sorumluluğu elbet birtakım sarı kurumlarıdır doğrudan doğruya, ama okurun da yok mu? 'Müşteri daima haklı' mıdır?

Bu toplum bu durumuyla sanata karşı görevini yapıyor mu? Öncelikle bunu soralım ve bunu araştıralım. Belirli bir konuda duyduğun ve gördüğün ya da yaşadığın gerçekleri söylemeyeceksin, toplumun değişmek isteyen değil de kalmak isteyen güdüleri içinde eriteceksin? Alttan alacaksın okura karşı, bu düzenin seçimlerindeki aday/seçmen ilişkileri gibi, öyle mi?

Türkiye İşçi Partisi'nin bugün seçmen karşısındaki durumu neyse, bu şiirin de okur karşısındaki durumu odur. Yepyeni bir imge birdenbire benimsenmez: Birdenbire bir benimsenmenin handikapıdır çünkü. Kılgın ve apaçık bir örnek size işte.

Şu olgu ise örtbas edilemez: Bu toplum bu durumuyla şiir-

ri, ne şiiri yalnız, sanatı takmıyor açıkçası, küçümsüyor. Gariptir, sanatçılar pek yakınmaz bundan, bütün ses eleştirmenlerden gelir, sanatçıyı suçlayarak hem de. Yakınlarda *Ant* dergisinde eleştirmenlerin konuşmalarını izlemiştir herhal okurlar! Oradaki Selâhattin Hilav'la Asım Bezirci'nin tutum bakımından Adnan Ötüken'den ne farkı vardır. Şiir müsteşarlığına iki aday daha işte! Yaşitlarımız içinde başka üç ozan adı veremeyişlerinin sıkıntısını dışlaştırıyorlar. Olduğu gibi yazıyorum, her şeyin bir haddi var, akıllarım başlarına toplasınlar da, söz konusu edilen ozanların yapıtlarını okusunlar, okumuş oldukları izlenimini vermeye çalışmasınlar da, okusunlar – aramızda kalsın.

Eleştirmenlerin Orhan Veli üzerine vargaları ise bile bile ve bütünüyle yanlışlara dayandırılmıştır. Sanatın bir nitelik işi olduğunu anlatmayı bir yana bırakalım peki. Orhan Veli'nin 15 yıllık yazarlık serüveni boyunca yayınladığı kitaplarından hangisi 5 bin okura kavuşmuştur? Ve bütün kitaplarının toplamı 15 bini bulabilmiş midir? Baskı ve tükenme durumları ortadadır bu kitapların, doğru bir araştırma bambaşka rakamlar bulacaktır, kimi aldatıyorlar? Şimdinin aksine, o zamanın gazetelelerinin duyurmalarına, olumlu olumsuz ilgilerine karşı, üstelik. İstenirdi ki, eleştirmenler ayrı ayrı zaman parçalarını kapsıyan, koşulları değişik olguları karşılaştırıp gözboyamacılık yapmasınlar. Neden tam 30 yıllık ozanlık serüveni olan ve adı Orhan Veli'nin yanında geçen Melih Cevdet Anday'ı örnek vermezler? Oktay Rifat'ı? İşlerine gelmez değil mi? Bence, Orhan Veli'nin genç ve beklenmedik ölümünden sonra başlayan okur çoğalması, iğrenç ve canavarca bir ilgidir, akbabalıktır, emeğin karşılığının tinsel ve özdeksel açıdan sanatçısına ödenmemesidir. Okurun ilgisini kıskırtmak için ölüm pahası ha? Ve sizler de böyle bir sonucu büyük hesaplarınız için kullanacaksınız! Biz leş kargası okur istemiyoruz! Okur genellikle sanatçıya kendini sanatçı öldükten sonra vermiş, filan. Bunun korkunçluğunu anlamadığınız belli oluyor. Sözüünü ettiğiniz Nâzım Hikmet'e de bu yapılmamış mıdır? Türkiye'de yaşadığı süre içinde yayınladığı hangi kitabı 8 bin satmıştır onun? Sanatçıya yapılan haksızlık, sanatçıya gösterilen ilgisizlik geneldir, bu iş 2 bin, 4 bin, 8 bin gibi farklarla çözümlenemez. Doğru oturup doğru konuşun!

Her şey bir yana, Nâzım Hikmet'in 1967 Türkiye'sinde bir milyon okuru, Orhan Veli'ninse yarım milyon okuru olmalıydı, en azından. Neden yoktur? Açıklayınız da görelim?

Düşünölsün ki, bütün sağ, iktidar olarak, hükümet olarak okullarıyla, şusuyla busuyla sanata karşıdır, bilinçli olarak hem de. İlgisiz değildir asla. Elindeki bütün olanakları, araçları bu uğurda ve bu anlamda kullanır durur; dünlerden daha dikkatli. Şiiri, sanatı filan bırakın bir yana, ulusun kendi dilini bulmasını bile engellemek ister, çabalar, çırpınır. Türkçenin kendini bulmasının bir çeşit NATO'dan çekilme anlamını taşıdığını içgüdüsel bir sezikle bilir âdeta. Hadi sağ kendini savunuyor, anladık. Peki ama sol yakanın bu ağızlarına ne oluyor ? Bu bizden hoşnutsuzlukların, bu bizi suçlamaların, bana kalırsa, gerçek bir sol düşünceyle hiçbir ilişkisi yoktur. Onlar kendi vehimlerini ve yüreklerinin sağda oluşunu açıklıyorlar. 'Gizli sağcı'lar! Sağdan işittiğimiz sözlerin benzerlerini ve hattâ daniskasını onlardan işitiyoruz.

Mayıs, 1967; Şiir Sanatı

İkinci Yeni ve Eleştirmeciler

1- "İkinci Yeni" diyorlar, bu konuda ne düşünüyorsunuz?

2- Bugün ikinci yeni akımı bir yenilik olmaktan çıkmış bulunuyor. Her ölçüye göre belli bir seviyenin örnekleri var. Sanatçılarımız yeniliksiz edemeyeceklerine göre şiirimizin gidişi sizce bundan sonra nereye doğrulacaktır?

3- Edebiyatımızda eleştirmenler neden etkin olamıyorlar, açıklar mısın?

NOT: Birinci soru bazı şairlere 'size' diye sorulmuştur.

Hazırlayan: FAHİR AKSOY

1- Evet, öyle diyorlar. Pek kılgın geliyor kendilerine anlaşılan bu. İkinci Yeni'nin şimdiye dek bir çeşit tanımlanamazlıkla eş anlamlı kalışının da belirttiği gibi, bir akım kimliğinden uzaklığı biliniyor artık sanırım. Bunun, şimdiler Fransız sine-masındaki Yeni Dalga gibi bir güzel örneği de var. İkinci Yeni deyimi; sokakları Bireycilik, Bencilik, Sapıklık olan Şiir'e dönük bir Şiir'in götürü adlandırılışından başka bir şey değildir. Bu Dalga'dan sayılan ozanların; adlarının, kişiliklerinin, özelliklerinin birer birer saptanması daha yerinde, doğru ve anlamlı olur.

2- Bu kestirilemez pek. Şiir'in; yöntemler, etki araçları konusunda öteki sanatların görev ve olanaklarından yararlanmadaki artışları göz önünde tutsak bile, gitgide bir bağımsızlığa

yöneleceğinden başka bir şey kestirilemez pek. Okul kaçaklarının ne yapacağı bilinebilir mi hiç? önceden. Şiir'i, belirli ortamları belirli koşulları biçimlendirir gibisinden sanılar bizi çıkmaz sokağa götürür. Hem, daha ilk örneklerini vermiş bulunan İkinci Yeni dalgasının bir yenilik olmaktan çıktığı düşüncenizi kuşkuyla karşılıyorum. Bir yenilik üç-dört yılın işi midir? Sonraki yapıtları beklemyelim mi?

3- Yazarlar, çokluk, kendilerince denenmemiş bir dış ölçüyü benimsemeye yanaşmak istemezler de ondan galiba, derim. Kaldı ki, dilimin hiçbir eleştirmeni status quo'yu aşkın anlatımlar taşıyan bir yeni açıyı, bir yeni perspektifi zamanında haber vermiş de, kavramış da, ona yandaş olmuş da değil. Yok, şu işbölümü çağında eleştirmenleri kınamayı onları yetersizlikle suçlamayı geçirmiyorum aklımdan. Henüz kuruluş, alfabe döneminde bulunan bir eleştirme kurumundan çok şeyler beklemek de yersiz biraz şimdilik. Eleştirmenin giderek bilime (disipline) yakın bir yere düştüğünü ve bunun (böylesinin) daha tutarlı, sağlam olduğunu yazalım.

1960, Yeditepe

Bir Okur Mektubu

Pazar Postası'nın geçen sayısında Bay Attilâ İlhan'ın bir açıklamasını okuduk. Yazının öbür sorunu bir yana, yeniler konusunda sözünü ettiği "genel gülüşme" hastalığı bize de geçti galiba. Devlet gibi güldük değindiklerine. Hiç "sosyal realizm"den bu yana böylesine gülmemiştik. Sağolsun. Bugüne dek gazetenizde bu gibi "şen-şatır" arkadaşlar için bir "genel gülüşme" sayfası açmamanız hata olmuş doğrusu.

Yalnız, bu "genel gülüşme"nin bir yanı var ki o kötü işte. Bu şenlik içinde kimin gerçekten güldüğünü, kimin ağladığını belli etmemek için güldüğünü ayırt etmek biraz güç. Hoş, anlayan anlar yine tabii.

Bana öyle geliyor ki, yır (şiiir) yazmanın artık karamela yırları düzmeye benzemediğinin anlaşılması gerekir. "Dokunuyor bana bunlar. Yaşlanıyorum" edebi haymatlos olmaya, dörütün (sanat) çanta taşıyıcılarından olmaya benzemediğinin anlaşılması gerekir.

Bir de şu var. Bay Attilâ İlhan, biraz tutumbilim bilseydi, o ölümcül arz ve talep yasasını hatırlar, piyasadan, borsadan çekilir, zararına çalışan *Baylanlı Status quo'*culardan olmazdı. Ama zararına çalışmak istiyormuş, salt değişen giderleri karşılamak istiyormuş şimdilik: Piyasaya kötü mal, kalp para sürüyormuş, kendi bileceği iş, bizden "iflas" ettiğini hiç değilse kulağına söy-

lemesi. Ahlâk alanındaki, küçüklerin büyüklere saygı göstermesi, dörüt alanında tersine işlemelidir. İnsan önce kendi ahlâk notunu hesaplamalı, başkalarının değil.

Neyse. İgeceler bay Attilâ İlhan. Bekleriz. (Ay hiç kin tutmuyor. La lune ne garde aucune rancune).

20 Ocak 1957

Acuların Dindirici Tanrısı

YILDIZIN ÜSTÜNDEKİ GÖZ
Uzakta, yıldızın üstündeki göz
Beni ve O-gi-no-ha'yı yanyana görür
Belki de bizi kardeş sanır
Oysa ben O-gi-no-ha'yı tanımam.

Halûk Bengisu

Birinci korkudan önceki olumsuz korku (eksi korku): Sabahleyin. Efendi beyaz bıyıklarıyla öldükten sonra, gün ışığı bir uşağı ne denli kazanmış kılabilirse o denli kıldı. Pencerelerden denizin kokusu geliyordu. Yaz aylarında. Yosun kokuyor. Yosunlar yeşildir. Bu yeşillik gözlerine yapışacak gibi.

Bu odadan çıkmalıyız.
Beyaz bıyıkları bırakıp.
Gitmeli.
Ayaklar öteki odalara doğru.
Gidiyor zaten.
Şimdi bu ayaklardan biri.
Hiç tutmuyor.
Galiba soldaki.
Kemik kırılmıştır.
İnsan bu durumda.
Ancak sürünebilir ancak.
İnsan bu durumda.
Odalarda

Efendisiz bir yalnızlığın
Mutluluğu var.
Kapı mandalları önce
Pirinçsi pirinçsi
Parlıyorlardı.

Duvarlardaki resimlerin hiçbiri uşağa kayıtsızlıkla bakmıyorlar bu kez. Kaygı duydukları kaçırmak istedikleri yüzlerinden belli oluyordu. Kaçırmak istedikleri. Ne oluyoruz? Son efendi de öldü ha. Yeryüzünde. Ne sanıyordunuz? Ama ne de olsa hiç umuyorlardı bunu. Yüzleri sabitleşiverdi.

Merdivenlerin trabzanlarında bir çift el var. Eski bir kinle dokunuyor. Durmadan dokunuyor. Yalnız dokunuyor. İstedikleri gibi tozlu kalabilirler. Evet, istedikleri gibidir. İstediklerini sormak kimin usuna gelmiştir. Sormak.

Açılmıyan kapılar, açılmıyan dolaplar açılıyor. Durulması yasak olan kapı eşiklerinde duruyor uşak. İşte. Bu, kıskançlık. Siz kıskançlığı öldürebilir misiniz? Beni öldürebilir misiniz? Uyu sen. Artık ziller bile işitilmiyor. Bundan böyle de işitilmiyecek. Zorlansalar bile işitilmiyecekler işte. Yaşasın örümcekler. Ve çalmıyan bir zili en hassas bir fare kulağı bile duyamaz.

Çiçekler kendilerini bekliyen yeni alınyazılarını kavramış görünüyorlar. Camlar matlaşmaya başladı. Düşen, kırılan vazolar ancak eski alışılmış seslerini verebiliyorlardı. Canını kurtaran az. Bunca yıldır sıkıntıdan bunalan eşyaların bir uşağın eliyle bu denli bir erinçle kırılması, önceleri yadırganıyordu ama. Sevinç veriyordu sonra. Bu uşak yakılmamış ocakları yaktı. Kitaplıklarda hiç bulunmıyacak kitaplar aradı. Böylece gün bittiğinde uşak tükenmez odalardan birindeydi. Dönmüş dolaşmış efendisinin odasına gelmişti yine. Hava kararmış. Havanın karardığını kim biliyor? Çarşafarla balkona çıktığında biraz dalgındı, sona yaklaşıyorlardı. Bu eski silik uşak denize karşı bir iki kez sallandı durdu bir ara. Daha gövde ve baş aşağıya düşmeden önce kendini yitirdi. Bir uşak balkonda kendini yitirdi. Neden mi yitirdi. Birinci korkudur bu. (Sizi anlıyorum herkes korkabilir). Bu yüzden bir sersemliğe kapıldı gitti. Bir sersemlik bir yalnızlığın içinde daima böyle ölüp gider. Açıkçası. Başa çıkılmaz deniz, balkonda çamaşır asan bir uşağa meydan okuyor-

du. Dehşet vericiydi bu. Ya da dehşet verici geldi. Ve uşak sadece gülmüştü. Sonra, kendisini aşağıda ölümün şarkı söyliyerek beklediği yere atıvermişti balkondan.

Önemsiz

Bir ölümdü bu

Ağırbaşlı bir yanı

Yoktu henüz.

Şimdi

Her şey

Yukarda kalmıştır.

İpler

Açık bir kapı

Yıldızlar

Aynalar

Tavan

Döşeme

Ah,

Külrengi duvarlar

Bir de.

Bir yıldız büyük pencereleri boydanboya kaplamıştı. Uşak çimenlerin üstünde yatıyordu. Gözleri, karanlık içinde yükselen evi seçti. (Bu evler neden hep yükselir.) Bilmem. Karanlıktayken bir ışık sönmüştü sanki. Sahi, karanlıktayken bir ışık sönmüştü, yıllar önce. Merdiveni iniyordu, yıllarca önce.

Yıldız bana yaklaşıyor. Geliyor. Eşyaları ayırd edemiyorum.

Çevremi görmek

İsterim ben.

Ayşe Hanım

Nerede kaldı?

Ayşe Hanım

Her cumartesi

Şehre iner.

Bugün cumartesi.

Peki, dönmiyecek mi?

Hiç dönmiyecek mi?

Hoş bir kadın

Hele sepetiyle.

Ne diyorsun?
Kimbilir?
Yıldız çok büyümüş.
Korkuyorum.
Korkuyor musunuz?
Şimdi DE
Kimseyi sevemiyecsiniz
Diye korkuyorsunuz.
Oysa
Sizi öpeli çok oldu.
Perdeler
Arkada
Sallanıp duruyor.
Bu ne demek?
Uşak uşak demektir.
Uşaksan uşak kalırsın.
Sen
Bu kavramı silemezsin
Karatahtadan.
Kimse silemez onu.
Tahtanın ağacından o.
Ağacmdan. Ağacından.
Bağırmayın.
Tutun bu adamı.
Ne diye bağırıp duruyor?

Uşak, güzelim giysileriyle suya uzandı boylu boyunca.
Önce saçlar ıslandı, sonsuz ve kurumıyan bir ıslaklıkla. Baş her zamanki gibi ağır geldi. Acıların dindirici tanrısı aldı onu. Aldı onu. Ayşe Hanım nerede kaldı? Ayşe Hanım. Ayşe Hanım. Geç kalmış olamaz. Hiç de değil. Hiç de değil. Diye yanıtlıyordu.

1955, Seçilmiş Hikâyeler

Ece Ayhan
"Çok Eski Adıyladır" Sözlüğü

Kemal Yalğın – Orhan Alkaya

Sunu

"Azizim, güzel atlar güzel şiirler, gibidirler/Öldükten sonra detersine yarışılar, vesselam!" diyordu Ece Ayhan, Zambaklı Pağışah kitabının aynı adlı ilk şiirinde. 1982 yılında yayımlanan Çok Eski Adıyladır¹ kitabı, sondan başa doğru sıralanmış 42 şiirden oluşuyor... 'Ah Minel Aşk' şiirinde, aynadan aynaya okunabiliyor ancak ah! Min'el aşk yazısı; Leonardo Da Vinci'nin desenlerindeki yazılar gibi... Zamanla ve zamana dayanıklı olarak! Kimi zaman, "Orta İki-den Ayrılan Çocukların" Sirkeci'de tramvaydan inip katıldıkları "Süsüne Kaçılmamış" Haziran cenazesinde olduğu gibi, vurgulu tekrarlarla da rastlıyoruz. Ece Ayhan şiiri, böyle zincirleme izlemekle doludur. Neresinden başlarsanız başlayın, yolun sonunda aynı yere gelirsiniz. "Ancak tarihtir ki, yeniden yeniden yazılabilir" der ve geçtiğı yollarda (okuduğı kitaplarda, ansiklopedilerde) ilginç gördüğü ayrıntılara derkenar düşer; hep aynı kaygıyla: "tarihi düzünden okumaya ayaklanmış çocuklar"ın sözcüsü olarak...

Çok eski Adıyladır bir mitologyadır; bir İstanbul mitologyası... Kınar Hanımın Denizleri'nde, Neyyire Hanım, Dikran Çuhacıyan, De-

1 Çok Eski Adıyladır, Adam Yayıncılık, Eylül 1982

niz Kızı Eftalya, Kantocu Peraz, Kınar Hanım ile Pera'larda, Leblebici Horhor'u alkışlayarak gezilen İstanbul; Yahya Kemal'den Tevfik Fikret'e, Mimar Sinan'a, paşalara, beylere uzanan bir yelpazede "daha bir tarihileşmiş"tir Çok Eski Adıyladır kitabında. Çöken imparatorluğu doğ(amayan cumhuriyeti ve her düzlemde iktidarı, "verevine, yatay ve dikey ve bir dolu değişik düzlemler ve bileşkeler ve ortalamalar"ıyla yeni bir boyuta sıçratmaya çalışır Ece Ayhan.

Yer yer Ece Ayhan'ın sui generis kimliği fazla ağır basar ve göndermeler fazlasıyla özelleşir. Akhilleus'un tavlasındaki atlardan birinin Leandros adını taşıyışı, rahibe Hero'nun sevgilisini at yaparken; bir hastane izlenimi "Michael Kohlaas" şiirine yol açar sözgelişi... Ama Ece Ayhan, nereden girerse girsin, şiiri elden bırakmaz izleğini sürerken. Kurduğu dizge, yıkıla yapıla kavileşmiştir çünkü. Bir şiir olarak kendini yıkmaya giriştiği dönemlerde bile –ki kanımca Çok Eski Adıyladır böyle bir dönemin ürünüdür: Ece Ayhan artık şair kimliğini itelemektedir– kullandığı dili "yalnızca" kendisine ait kılan sentaks'ı ve çağrışımlarını kurma/denetleme biçimiyle "Ece Ayhan şiiri"nin içinde kalır hep.

Chateaubriand'ın "şiir, seçme ve gizleme sanatıdır" sözü, Ece Ayhan şiirinde en güçlü karşılıklarından birini bulur. Bu yüzden de, okuru için daima zorlu bir serüven olmuştur onun şiir dünyasını izleme çabası. Ece Ayhan da, okuru umursamaz gözüdür zaten –"leş kargası" dediği bile olmuştur okura–; kırıncıca... Buna karşılık, sevgi dolu bir okuyan aylası da olmuştur hep etrafında. Eskirken kirletilmiş iletişim kanallarını reddeden bir şairdir çünkü o ve yeni iletişim kanallarına ihtiyaç duyanların sayısı hiç de az değildir...

Ece Ayhan şiiri üzerine yazmak düşüncesi, oldum olası ürküntü yaratmıştır bende. Onun kılı kırk yaran ve serbest çağrışımlara asla geçit vermeyen şiiri, üzerine söylenecek "söz"leri enselemeye hazır bekleyen bir avlak gibi gözükmüştür gözüme. Sevgili dostum Kemal Yalgın, Çok Eski Adıyladır sözlüğünü büyük ölçüde hazırlayıp vermeseydi, belki Şiir Atı bile gideremeyecekti bu ürküntümü. Kemal uzun süredir uzaklarda olduğundan, hazırladığı 33 maddenin "üstünü tamamlamak" ve bu Sunu'yu yazmak da bana düştü.

Son olarak, bu çalışmanın bir "Ece Ayhan sözcükleri" dökümü olmadığını –ne güzel olur böyle bir çalışma yapılsa–, Çok Eski Adıyladır nâm İstanbul mitologyasına "girmek" isteyen okura, mütevazı bir

"el verme" çabasından ibaret olduğunu belirtelim. Ve Jean Cocteau'ya inanmalıyım:

"Bir şair ilkin okunmaz. Sonra yarım yamalak okunur. Daha sonra klasik olur, klasik olanı da okumamak âdettir. Yalnız, ilk günlerden kalma birkaç hayranı vardır. Ömrünün sonuna kadar görüp göreceği rahmet de budur"

O.A.

Sözlük

XLII

Hero: Leandros'un âşık olduğu Aphrodite rahibesi. Sevgilisi karşı kıydan yüzerek gelirken, ateş yakarak ona yol göstermiş. Bir gece fırtınada ateş sönmüş ve ertesi gün yolunu kaybederek boğulan sevgilisinin cesedini sahilde bulan Hero intihar etmiş.

Sestos: Akbaş'ın mitologyadaki adı.

Abydos: Naraburnu'nun mitologyadaki adı.

Hayıt: Dere kenarlarında yetişen uzun saplı bir çalı. Eskiden kırbaç olarak kullanılmış.

Akhilleus: Deniz tanrıçası Thetis ile Zeus soyundan Peleus'un oğlu; Phtia ülkesinin kralı; Eski Yunan söylenlerinin baş kişilerinden. Homeros'un İlyada destanına konu oldu. Bir anlamda güçlülüğü simgeler.

Argın: Yorgun, bitkin.

XLI

Michael Kohlhaas: Heinrich von Kleist'ın aynı adlı romanın kahramanı. At üreticisi olan Michael Kohlhaas, bir oyuna gelerek, satmak üzere kente götürdüğü atlarından olur. Bunun üzerine, yönetime başkaldırarak, küçük ordusuyla etrafı yakıp yıkar. Yakalanarak idama mahkûm edilir. Son arzusu hakkının geri verilmesidir. Kaybettiği atların bedeli ödenir ve asılır.

XL

Gazal: Ceylan.

Şahmârdan: (Şahmaran) Yılanların padişahı, (Şahmerdan)

XXXVII

Madytos: Eceabat'ın eski adı.

XXXVI

Çanakaleli Melâhat: Tanınmış bir genelev patroniçesi.

Azize Sofya: Aya (:Azize) Sofya.

XXXI

Nurbanu Sultan: II. Selim'in karısı, II. Mehmed'in annesi. Toptaşı'nda Atik Valide cami, medrese, bîmarhane (akıl hastanesi) yaptırmış ve Süleymaniye bîmarhanesindeki hastaları bu yeni hastaneye taşımıştır.

Güllabici: Eskiden, akıl hastalarına bakmakla yükümlü gardiyan. Taşkınlık yapanları kırbaç ve kalın sopalarla döverlermiş.

Hıyar Selim: Şiirle bakışimli olarak, Tezer Özlü'nün enfes düzyazısı *Çocukluğun Soğuk Geceleri*'nin 79. ve 80. sayfalarına bakınız.

Natır : Kadın keseleyici.

XXIX

Çaça: Genelevlerde ayak işleri yapan ve sırası geldiğinde "mama"ya vekalet eden kadın.

Zürafa Sokağı: Galata'da genelevin bulunduğu sokak.

Ağır işçi ekmek karnesi: I. ve II. Dünya Savaşı yıllarında istikhakm iki katı ekmek almayı sağlayan karne. "Ağır işçi", *Oros-pu* anlamına da gelir.

XXVIII

Siga Siga: (Rumca) Yavaş yavaş.

Kalender: Deniz Yolları'nın bir vapuru.

XXVI

Blakarnai: Edirnekapı ile Haliç arasında kalan eski bir kentin adı. Sonradan İstanbul ile birleşmiştir (Devriye Kapısı).

XXIV

Hüsnütabiât: Beyoğlu'nda, Ağa Camii yanında, kapanmış bir lokanta.

XXIII

Enel hak: (Hak benim!) Hallac-ı Mansur'un ölümüne yol açan söz.

(Ben gerçekim ya da gerçek benim!)

XXII

La Paix: Fransız akıl hastanesi (Fransızca'da "barış" anlamına gelir).

XXI

Marpuç: Nargile ağızlığı.

Ah Minel Aşk: (Ah Min'el-aşk) Aşk'dan, Ah Aşk'ın elinden.

XX

Yelekli Tefvik: Kastedilen Tefvik Fikret.

XVI

Pembe Konak: İttihad ve Terakki Derneği Merkez Komite binası. Babiâli'de, Cumhuriyet gazetesi külliyesinde.

Şair Yahya: Kastedilen Yahya Kemal.

XV

Ihlamur Köşkü: Beşiktaş, Ihlamur'da, padişahın yazlık köşkü. (Çankaya da).

Hüdavendigâr Livası : Bursa (ili) sancağı.

XIV

Resneli Niyazi: II. Abdülhamid'e karşı ayaklanıp dağa çıkan İttihad ve Terakki üyesi önyüzbaşı. "Hürriyet Kahramanı" diye anılır ve II. Meşrutiyet'i hazırlayanların başında gelir. Dağda kendisine yol gösteren geyiğiyle birlikte İstanbul'a gelmişti. Geyik daha sonra, para karşılığı halka gösterilirken öldü.

XIII

Kasnak: Davul, gergef, elek gibi nesnelerin çerçevesi.

XII

Riyaziye: Matematik.

Peşrev: Alaturka fasılda, giriş taksiminden sonra çalınan, dört haneli ve dört teslimli parça.

IX

Nakış : Minyatür.

Nigâri: Yavuz ve Kanuni devirlerinde yaşamış, Kanuni'nin ve Barbaros'un minyatürlerini yapmış bir nakkaş.

II.

Çektiri: Bir tür, kürekli ve yelkenli gemi.

Darüşşifa: Hastane (daha çok "akıl hastanesi" anlamında kullanılır).

Hammalân-ı puşt: (Farsça) Sırt hamalları.

Suhte: (Sofu) Medrese öğrencisi.

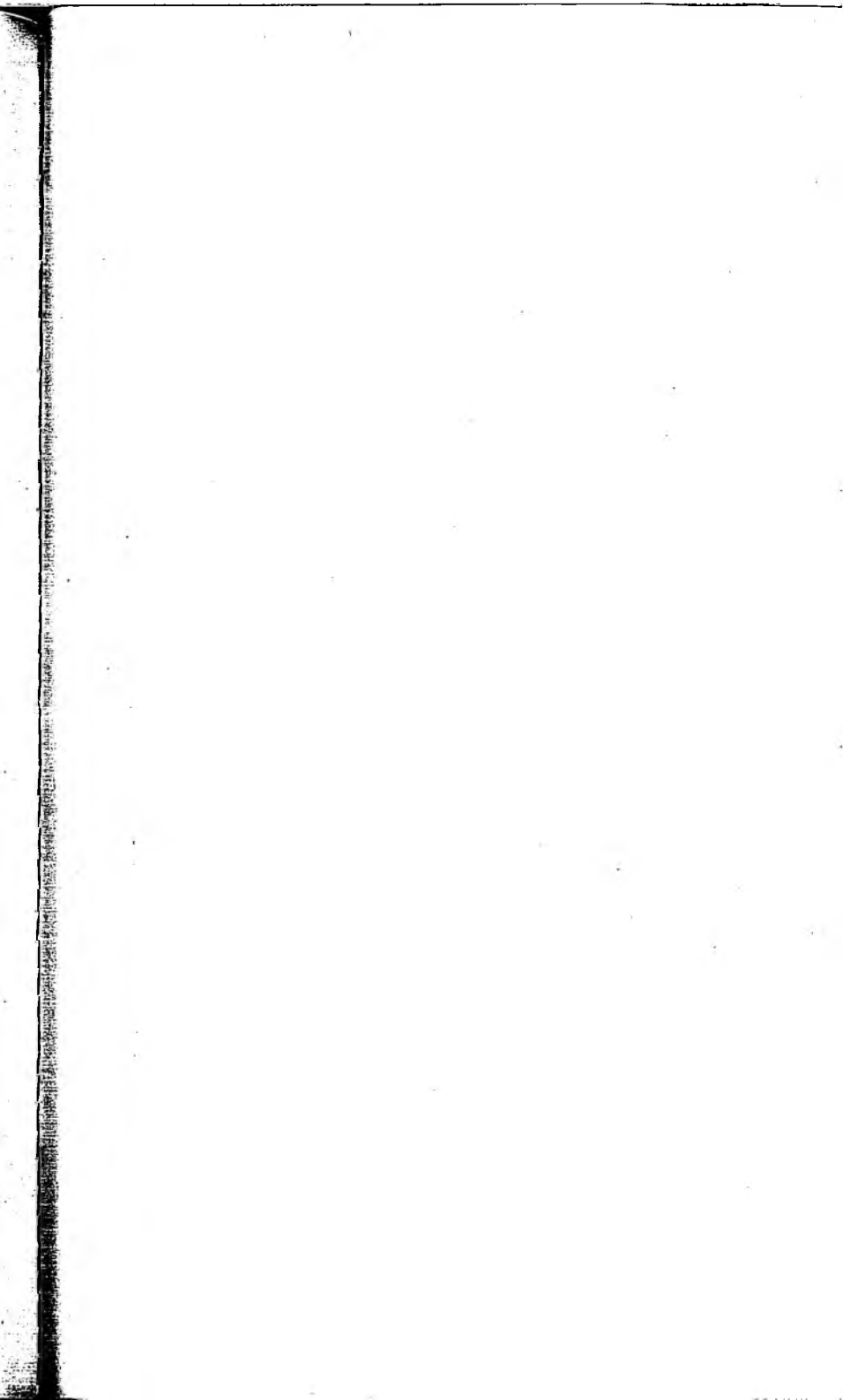
I

Osuruk ağacı : (Aylandız) Sedefotugillerden, güzel görüntülü ama son derece kötü kokulu çiçekleri olan bir ağaç.

Girit taşı: Tebeşir.

Vakanüvis: (Vak'anüvis) Saray günlüklerini tutan tarihçi.

1987, *Şiir Atı*

Ece Ayhan, “ters duran”, ters durduğunu düşündü-
ğü herşeye ayna tutuyor bu kitapta:
Onun aynasından düz okuma alışkanlığımıza bir
tokat gibi inen bir başka düz(gün) okuma yansıyor.

ISBN 978-975-363-368-8

7 TL

9 789753 633680

